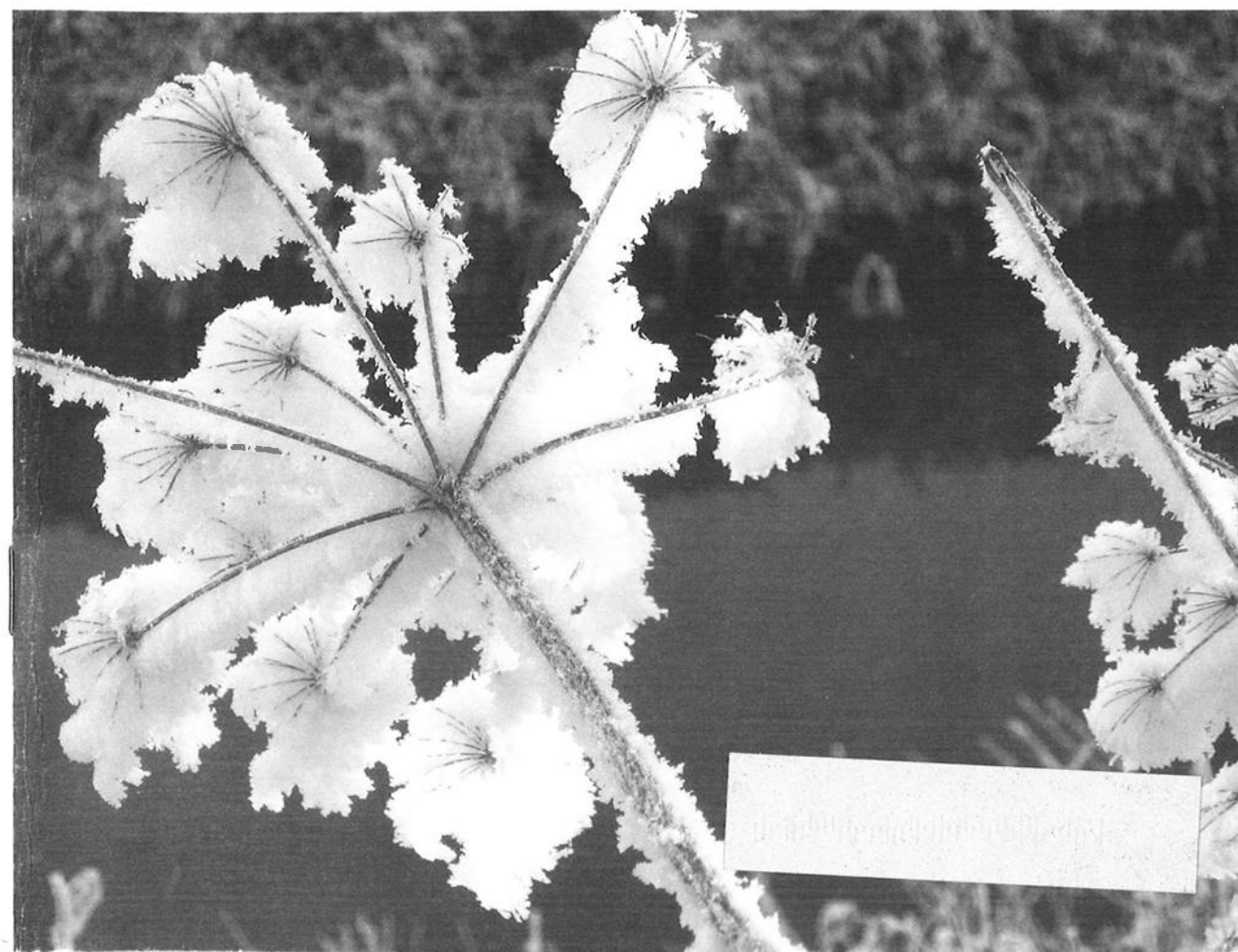

Oudheidkundige Kring Voorst

Kroniek

oudheidkundige KRING VOORST

opgericht 18 december 1975

Werkruimte:

Duistervoordseweg 104, 7391 CH Twello

Geopend: dinsdag/woensdag van 09.00 tot 16.00 en voorts op afspraak. Tel.: 0571 - 27 70 90

E-mailadres: info@okvvoorst.nl - Website: www.okvvoorst.nl

Betalingen uitsluitend via Rabo-rekeningnr.: 36.28.09.267

Ereleden:

Mr. J.H. Hermesen, H.J. ten Hove †, J. Lubberts en L. Sevenster

Dagelijks bestuur:

Bert van de Zedde, voorzitter	Kon. Wilhelminaweg 15	7391 ER	Twello	0571 - 27 29 43
Secretaris, vacature				
Wim Wassink, penningmeester	Parkelerweg 25	7391 EV	Twello	0571 - 27 26 80
Ruud Egberts	Burg. v.d.Feltzweg 29	7391 HL	Twello	0571 - 27 44 49
Jan Groenenberg	Hietweideweg 30	7391 XX	Twello	0571 - 27 60 37

Werkgroepen/Contactpersonen:

Kantoorcoördinator: Truus de Haan-Diks	Kneuterstraat 22	7384 CN	Wilp
Bibliotheek: Gerard Vrieling	G. v. Prinstererstraat 23	7391 KS	Twello
Gemeente-Archief: Annemarie Geerts	Gem.huis - Postbus 9000	7390 HA	Twello
Studiezaal open maandags 9.00-17.00 E-mail: gemeentearchief@voorst.nl			

Lidmaatschap

De jaarcontributie bedraagt thans € 14,- per persoon. Voor gehuwden en partners woonachtig op hetzelfde postadres geldt € 16,50. Voor wijzigingen van adres en/of lidmaatschap en overige vragen: Tel. 0571 - 27 70 90 of postbus 170, 7390 AD Twello

Kroniek

De Kroniek beoogt een breed-georiënteerd informatiemedium van de Oudheidkundige Kring Voorst te zijn - een blad dat, van en voor de leden, kosteloos verschijnt in de maanden maart, juni, september en december. Bij het VVV en boekhandel Oonk is het blad ook los verkrijgbaar voor € 4,-. Geheel of gedeeltelijke overname van artikelen is niet toegestaan zonder schriftelijke goedkeuring van de redactie en betreffende auteurs.

Mailadres alléén voor kopij: kroniek@email.com

Druk: Drukkerij Bussloo, Bussloo
Oplage: 650

ISSN 1384-8682

- DE KRONIEK DIT KWARTAAL:

Inhoud

• Inhoudsopgave	1
• Van de bestuurstafel	2
• Kroniekpost met daarin: Reactie op petroleumstel Plaatsengids.nl Nieuw ontvangen boeken	3
• Van onze zusterverenigingen	5
• Proces/verbaal	6
• De Klok in Twello	7
• Vrouwenvereniging Martha	13
• Beroemde personen uit het dorp Voorst	16
• Tekening Tuindorpwoning	19
• Naai en breischool te Twello	21
• Een bijzonder seinpistool	25
• Feestelijke wandeling t.g.v. 35 jaar OKV	27
• De Naber-orgels van Wilp	28
• Gemeente en Armenzorg	32

aan deze Kroniek werkten mee:

A. v.d. Goot, W. Gorter, J. Groenenberg, G. Groenewold,
T. Koller, J. Lubberts, E. Stol, W. Tempelman, G. Vrieling, W. Wassink, B. v.d. Zedde.

Foto's OKV archief, tenzij anders vermeld; tekening Jan Lubberts

Uiterste datum kopij voor maart 2011: 1 februari

Van de bestuurstafel

Bert van de Zedde

In de afgelopen maanden heeft het bestuur meer vergaderd dan volgens de reguliere agenda aan het begin van het jaar is vastgesteld.

De zorgen rondom de gemeentelijke subsidie, voortgang binnen de vereniging, nieuwe bestuursleden, ledenwerving en natuurlijk onze accommodatie stonden centraal op de bestuursvergaderingen. En dat zijn niet de enige onderwerpen die ter tafel kwamen, ook onze 35^e verjaardag op 18 december aanstaande moet een accent krijgen. Alleen de penningmeester maakt duidelijk dat onze financiële slagkracht niet is toegenomen dit jaar. Ja zelfs een lichte terugloop kent en dat gaan we in 2011 opvangen met de op onze ledenvergadering afgesproken verhoging van de contributie per 1 januari aanstaande. Per lid verhogen wij de contributie met € 1,00: een enkel lid op een huisadres van € 14,00 naar € 15,00 en de adressen met 2 personen betalen geen € 16,50 maar in het vervolg € 18,50 per jaar. Dat brengt ons huishoudboekje weer in evenwicht, verwacht de penningmeester. In de afgelopen maanden nam de verkoop van boeken en andere te verkopen voorraden af en ook dat vraagt om extra activiteiten. Binnen het bestuur is afgesproken dat het 35-jarig jubileum een extra accent krijgt, de vorm waarin is op moment van schrijven nog niet helemaal duidelijk, maar wij denken aan extra publiciteit via het Voorster Nieuws met extra advertentieruimte voor bedrijven. Daarbij willen wij graag onze leden met een extra activiteit op 18 december aanstaande uitnodigen, het hoe en waar is op dit moment in behandeling en u heeft bij het uitkomen van deze Kroniek hiervan kennis genomen. Vanuit het college van B&W is geadviseerd aan de gemeenteraad alle subsidies aan verenigingen en stichtingen te verlagen met 25%. Ook de OKV wordt stevig geraakt en verliest met ingang van 2012 ongeveer € 600,00 op jaarbasis aan subsidie. De gemeenteraad heeft haar besluit genomen en ook binnen de OKV gaan we ons nu richten op een commerciële houding naar buiten en daarbij zullen wij onze diensten aan de gemeente Voorst voorzien van een commerciële nota, die voor ons de compensatie moet worden voor het verlies aan subsidie. In eerste instantie zal het gevraagde onderzoek naar de te ruimen graven op de algemene begraafplaatsen in de gemeente Voorst vanuit de OKV een eerste nota opleveren voor de gemeente Voorst. De gehouden lezingen zijn redelijk tot goed bezocht door onze leden en blijken steeds weer in een behoefte te voorzien al is het niet altijd even gemakkelijk sprekers te vinden met een boodschap die aansluit bij cultuurhistorische ontwikkelingen in de gemeente Voorst. De actiepunten voor het bestuur zijn lang en vragen om verwerking, maar dat kan alleen als het bestuur weer op sterkte is. En dat is ondanks gesprekken met kandidaten tot op heden onvoldoende gelukt.

Gelukkig is de OKV met de nieuwe leden, we heten van harte welkom binnen onze vereniging: Dhr. Bakkum - Olst, Dhr. en mevr. Bensink - Wilp, Dhr. Boissevain - Twello, Dhr. Borger - Twello, Dhr. en mevr. Brand - Twello, Dhr. en mevr. v.d.Brink - Twello, Dhr. Esselink - Twello, Dhr. Evers - Twello, Dhr. Gaasbeek - Nijbroek, Dhr. en mevr. v.d.Hengel - Twello, Dhr. Jansen - Twello, Mevr. Kluin - Deventer, Dhr. Vlietstra - Teuge, Mevr. Westerhuis - Twello en Dhr. Wolters - Nunspeet, Dhr. en mevr. van der Vegte - Voorst

KRONIEKPOST

Reactie op petroleumstel

Nostalgie.

Toen ik de mooie tekening van Jan Lubberts zag, de koffiepote op het "petroleumstel", rook ik ze weer, de stoofpeertjes op zaterdagavond, en de pan met bouillon voor de zondagse soep! Op het gevaar af weer terug te vallen op die goeie oude tijd, dat zijn toch wel de herinneringen die je een plezierig gevoel geven! Ook was het wel eens minder leuk, als die keer dat we heerlijk buiten zaten, moeder even in de keuken ging kijken en in paniek weer terug kwam: de hele keuken was zwart van de walm! Ik weet niet meer hoe we het schoon hebben gekregen, die vieze, vette roetlaag. De "brandstof" werd, in hoge vierkante bussen aan huis bezorgd door

de heer M. Ooms, mooi op de foto En be schreven in onze uitgaven Old Twello en Old Twello Oavernieuw. Als ik de foto zie van zijn collega, de heer Brienstein uit 1950, dan realiseer ik me dat het nog niet eens zo lang geleden is als ik me dacht te herinneren. Ach, het zal allemaal niet meer passen in ons streven naar een schoon milieu, maar ik zou eigenlijk niet weten waarom, dat hebben we vroeger niet op school geleerd. Even terzijde: in oorlogstijd heb ik me wel eens afgevraagd waarom die oude mannetjes in Duits uniform "petroleumkeertjes" werden genoemd, was dat om die pet? Misschien weet onze Bertus dat wel, het is zijn afdeling, de oorlogstijd. Maar dat is weer een ander onderwerp; ik hoop op nog meer mooie tekeningen van Jan.

Truus Koller.

PLAATSENGIDS.NL: het gemak dient de mens!

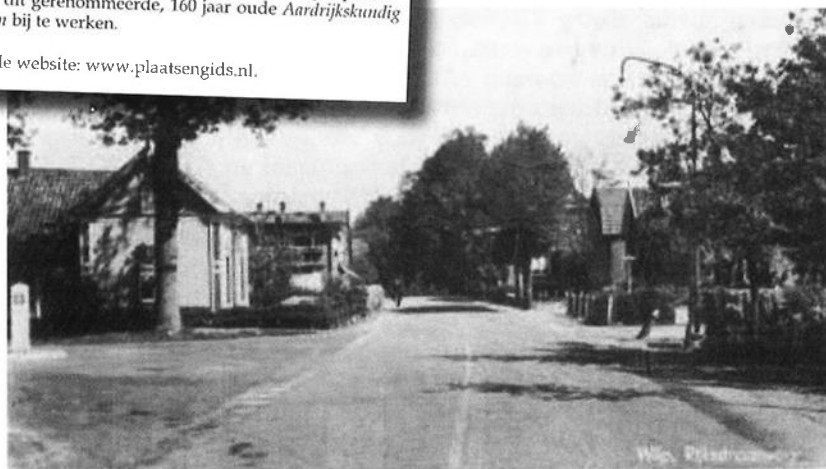
Plaatsengids.nl is anno 2010 aan het uitgroeien tot dé online encyclopedie met gedegen informatie over alle 6.000 Nederlandse plaatsen. Met name over topografie, cultuurhistorie, bezienswaardigheden, ruimtelijke ordening en recreatiemogelijkheden. Alle thans nog bestaande dorpen, steden, gemeenten, streken en provincies hebben een eigen homepage (totaal circa 3000 stuks). En ook alle circa 3000 buurtschappen krijgen in de loop van 2010 een eigen homepage, onder het dorp of de stad waaronder zij vallen. In de loop der tijd zullen ook alle verdwenen plaats- en gemeentenamen worden vermeld.

Plaatsengids.nl is primair opgezet voor mensen die vanwege hobby of beroep geïnteresseerd zijn in cultuurhistorie, volkscultuur, cultuurtoerisme, natuur en/of topografie van Nederlandse plaatsen. Mensen die heemkundige aspecten van plaatsen bestuderen, en specialisten zoals genealogen, geografen, cartografen, topografen, naamkundigen, posthistorici en prentbriefkaartverzamelaars.

Plaatsengids.nl is opgezet vanuit de missie en passie van oprichter en hoofdredacteur Frank van den Hoven: het bestuderen en in brede kring onder de aandacht brengen van de topografische, cultuurhistorische en toeristische bijzonderheden van alle 6000 Nederlandse plaatsen. Frank heeft hier al een viertal boeken over geschreven, maar tegenwoordig ligt het voor de hand deze informatie ook via het Internet toegankelijk te maken. Zo kunnen wij dagelijks informatie bijwerken en kunt u de specifieke informatie in een paar muisklikken raadplegen. En nog gratis ook!

De redactie van Plaatsengids.nl houdt dagelijks de media bij en is geabonneerd op tientallen tijdschriften en nieuwsbrieven. Wij zijn blij met de medewerking van de vele tientallen vrijwillige lokale, regionale en thematische redacteurs die samen met ons Plaatsengids.nl tot het meest uitgebreide naslagwerk maken van alle Nederlandse plaatsen. Wilt u meewerken om ook uw buurtschap, dorp, stad, gemeente, streek of thema goed 'op de kaart' te zetten? Meld u aan op de pagina Redactie. We hopen over enkele jaren een 'nieuwe Van der Aa' in twaalf delen te kunnen uitgeven, één deel per provincie. Het was hoog tijd om dit gerenommeerde, 160 jaar oude Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden bij te werken.

Voor meer informatie zie de website: www.plaatsengids.nl.

Nieuw ontvangen boeken:

* Drie delen van 'Het Woordenboek van de Gelderse Dialecten' t.w. de delen: "het huis", "de mens" en "de wereld".

* Van E8 tot A1, de lange weg van oost naar west.

Van onze zusterverenigingen

Gerard Vrieling.

"Ampt Epe" (sept '20 nr. 178)

Hierin een aardige mededeling over een mooie site, die voor heel veel mensen is te gebruiken. zie artikel + foto op pagina 4.

"De Marke" (jrg. 34/3)

De heer Jaap van der Weel maakt de lezers attent op de digitalisering van historische kranten van de Koninklijke Bibliotheek (Den Haag). Deze zijn te vinden via de site: www.KB.nl. Daarna verschijnt er een schermje in de tekst genummerd 1 t/m 4. Bij nr 2 vindt u de website Historische Kranten. Van der Weel vond o.a. een advertentie uit 1789 uit de Ommelander Courant waarin melding wordt gemaakt van de verkoop van het "het Hoog-adelijken Huize Engelenburg te Brummen."

Verder een artikel over oude ansichtkaarten (5 pagina's!) met de vermelding hierop te reageren en eventuele aanvullende informatie te verstrekken. Eén van de ansichtkaarten was uit Klarenbeek nl. "de Openbare Lagere School nr. 7 ---- Groeten uit Klarenbeek- Oosterhuizen."

"Van 't Erf van Ermel" (nr. 55 sept. 2010)

Een vervolg op het vorige artikel over het onderduikershol in 's Heeren Loo.

"Oud Apeldoorn" (nr. 5: oktober 2010)

Hierin wordt beschreven het ontstaan van

de Koning Lodewijklaan, waar vroeger de spoorlijn van Het Loo naar het station in Apeldoorn liep.

Verder een artikeltje over de oprichter van de AMEFA (Apeldoornse Messenfabriek). Eveneens een leuk artikel over een klein straatje achter de Hoofdstraat, Het Achterom. Dit straatje gaf aanvankelijk toegang tot een aantal stalhouderijen, die destijds hier gelegen waren. Veel panden aan de Hoofdstraat tussen Korenstraat en de Mariastraat waren logementen in de 19^e eeuw en sommige zelfs tot in de 20^e eeuw. De naam Het Achterom komt niet meer voor in het straatnamenregister. Een deel van het oude straatje kan men nog vinden bij de tegenwoordige Bloemensteeg, zo genoemd omdat daar een bloemenzaak gevestigd is. Enkele Apeldoorners hebben in een nog bestaand stuk Achterom het huis "Proeflocaal het achterom" aangekocht gelegen bij de Mariastraat (vanaf de Hoofdstraat de eerste steeg rechts)

"t Olster Erfgoed" (nr. 55 sept. 2010)

In het artikel "De opgraving in Den Nul" wordt gemeld, dat op deze plek een informatiecentrum wordt gebouwd, waar ook de vereniging "t Olster Erfgoed" een plek zal krijgen.

(Zij zijn gelukkiger dan de O.K.V.)

Proces-verbaal

J. Lubberts.

Op heden den elfden Maart 1900 en zestien verklaar ik Daniël Abraham Westerweel gemeente- tevens onbezoldigd rijksveldwachter te Terwolde gemeente Voorst, het navolgende: Hedenmiddag omstreeks 2 uur werd mij medegedeeld, dat een zekere Hafkamp uit Deventer was aange- troffen liggende naast een kruiwagen welke stond aan de openbare weg genaamd de Rozendaalseweg gelegen alhier en deze Hafkamp vermoedelijk dood was.

Ik begaf mij terstond naar de aangedu- ide plaats alwaar ik vernam genoemde Hafkamp reeds was ondergebracht in een naburige woning aldaar. In deze woning zag ik de bovenbedoelde persoon genaamd, Gerrit Hafkamp, geboren te Deventer 10 December 1839, van beroep koopman in manufacturen enz. inwonende als kost- ganger bij de weduwe Homan Bergpoort- straat 42 te Deventer en was aan allen duidelijk zichtbaar dat de le-vensgeesten geweken waren.

De inmiddels ontboden met de doo- dschouw belaste geneesheer Dr. Schota- nus alhier constateerde dat genoemde Hafkamp was overleden ten gevolge eener hartverlamming.

In deze door mij gehoord: Hendrik Gerrit Beeker oud 34 jaar van beroep Directeur eener Brandwaarborgmaatschap-

pij wonende te Twello hij verklaart: Hedenmiddag omstreeks 1½ uur reed ik per rijwiel over de Rozendaalseweg te Terwolde en zag daar een kruiwagen staan waarop zich een mars bevond en een mans- persoon daar naast liggen.

De houding van die man deed mij ver- moeden deze man niet goed was waarop ik afstapte en ontdekte dat die man ver- moedelijk dood was. Ik heb hem toen met hulp van anderen in een naburige woning ondergebracht.

Voorts verklaar ik verbalisant dat bovenbe- doelde Hafkamp een uur voor de boven omschreven bevinding van Beeker ook nog door mij in die nabijheid was aanget- roffen lopende achter zijn kruiwagen. Verder dat in deze voldoende is gebleken, dat van geen misdaad of zoiets dergelijks kan worden gedacht.

Genoemde Hafkamp is op verzoek van zijn kostvrouw naar haar woning overgebracht alwaar ook de goederen die in zijn bezit waren in bewaring zijn gesteld.

Ik heb hiervan opgemaakt en getekend dit proces-verbaal op den eed bij de aanvang van mijner bediening afgelegd.

Was getekend: D. Westerweel.

n.b. Dit verhaal is letterlijk overgenomen.

De Klok in Twello

door Jan Groenenberg

Inleiding

Zo op het eerste gezicht is er niets bijzonders te zien aan het huis en de winkel van de familie Oude Reimerink aan de Dorpsstraat 16 te Twello. Het winkelgedeelte overheerst het beeld van het pand. Wanneer het huis echter beter wordt bekeken blijkt dat er toch nog oude elementen te vinden zijn. Zo zijn in het huis nog oude gebinten aanwezig. Ook zijn er in de kelder kloostermoppen gevonden. De kloostermoppen zijn groter dan de huidige bakstenen. Deze kloostermoppen duiden op een zeer hoge ouderdom. Ze werden van de 12^e tot ongeveer de 16^e eeuw toegepast. Het is een grote baksteen die in een kloosteroven of ter plaatse in een veldoven werd gebakken. De kloostermoppen hadden in het begin dezelfde grootte als de geïmporteerde tufstenen uit de Eifel. Vaak geldt de regel: hoe dikker de mop, hoe ouder hij is. Dit is echter niet altijd zo is. De afmetingen van de kloostermoppen verschillen van ca. 30-38 x 14-18 x 8-12 cm (l x b x h), terwijl de "standaard" kloostermop 28,5 x 13,5 x 8,5 cm is (met een vrij brede voeg wordt dit 30,0 x 15,0 x 10,0 cm). Helaas zijn de gebinten en de kloostermoppen niet zichtbaar op dit moment.

Meestal wordt het tegenover de Klok gelegen pand van wijlen fietsenmaker Jan de Weerd eerder bekend als Siene Meuje en de Oude Smid als oudste huis van Twello beschouwd. Wat betreft het uiterlijk klopt dit misschien wel maar de Klok heeft in pandig mogelijk nog oudere delen.

De Klok omstreeks 1913

De Gouden Klok

Het huis werd na ongeveer 1736 de Klok genoemd. Tussen 1704 en 1727 is sprake van brouwerij de Gouden Clock. In een protocol uit 1692 is er wel sprake van een brouwerij maar wordt de naam de Klok of Gouden Klok niet genoemd.

De naam de Klok is mogelijk terug te voeren op de naam de Clockacker die in 1617 wordt genoemd. Deze Clockacker was eigendom van de St. Anthonisvicarie. Dit westelijke deel van de Klokkenkampsweg en Torenweg heette daarom ook wel Vicarieën Klock. Dit ter onderscheid van het ten oosten van deze wegen gelegen Pastorieën Klock.

Mogelijk is er een relatie met het gieten van de vroegste klokken voor de kerk van Twello. Ook de naam de Klokkenkamp zou hier mee te maken kunnen hebben. Deze naam is echter veel jonger en dateert van rond 1800. Als er inderdaad een relatie is met het gieten van klokken dan stammen de namen van vóór 1600. De oudst bekende klokken in de N.H. kerk van Twello dateren van 1601 en 1678 en zijn te Deventer gegoten door resp. Willem Wegewart en Gerrit Schimmel. Misschien ook was de naam Gouden Klok slechts een populaire naam voor een herberg zoals we

die nu nog tegenkomen in Oosterwolde en Holwerd in Friesland.

In een protocol, een voorloper van de notariële akte uit 1704 wordt voor de eerste maal de naam de Gouden Klock genoemd. Het is eigenlijk een verwijzing naar het uithangbord dat bij de brouwerij hangt: 'huys en hofstede ruym een mergen land alwaar de Goude Klocke uythangt met het brouhuys, schuijre en backhuys daar de smitt in geweest is'.

We zien hier zowel een verwijzing naar een brouwerij als naar een smidshuis. De brouwerij is waarschijnlijk kort voor 1692 gebouwd want op 28 sept. 1692 betalen de eigenaar Joan Melink en Anneken Gerrits 225 gulden aan koperslager Joan Brouwer. Mogelijk was dit de rekening voor de brouwketel. Zo werd bijvoorbeeld in 1714 de brouwketel uit het St. Anthony-Gasthuis te Vollenhove verkocht voor f 350 waarvoor de koper 35 tonnen 3 gulden bier moest leveren.

Gezicht op de westzijde met serre in omstreeks 1929

Familie Meilink

Het smidshuis is het pand dat tegenover de Klok staat, beter bekend als 'Siene Meuje' of zoals het daarvoor heette de 'Olde Smit'. In het protocol van 1704 staat "... en bakhuis daar de smit in geweest is". De smid werkte er dus niet meer. In 1692 is er nog wel sprake van een 'smedehuys'. Joan Meilink en zijn

vader Jan Meilink waren beiden smid. In het verpondingskohier van Twello uit 1648 wordt de vader van Joan Meilink genoemd: "Jan Melinck smithuys ende hofsteetjen, groot 1 ½ mergen gesaaijs bij hem selffs bewoont ende gebruijkt. Getaxeert op 11 goudgulden hier wat holtgewasch bij". Zijn zoon Joan was blijkbaar ondernemend en begon de brouwerij.

Het protocol van 1704 betreft de overdracht van de Gouden Clock van Joan Meilink en Anneken Gerrits aan hun dochter en schoonzoon Trijntjen Meilink en luitenant Rutger Robberts voor 400 gulden.

Een jaar later in 1705 wordt het voor hetzelfde bedrag weer verkocht aan de broer van Trijntje, Roelof Meilink en zijn vrouw Mechtelt Kroller. Dit echtpaar was ook eigenaar van de Heilige Geest Gasthuis Hofstede, de latere Meilinkshofstede. Deze stond op de plek van de huidige bibliotheek, de vroegere Openbare Lagere School.

Roelof Meilink, 'carckmeester' wordt op 26 maart 1725 begraven in de kerk van Twello. Zijn weduwe Mechtelt Kroller of Crol sluit in 1725 samen met haar zoon Jan Meilink een lening af van 1000 gulden bij Anna van Suchtelen a 4 ½ %. De Gouden Klok en de H.G. Gasthuis hofstede dienen hierbij als onderpand

In 1727 is er nog eens sprake van een lening van 1000 gulden van Anna van Suchtelen maar nu dient naast de Gouden Klok ook een hofstede op de Basselts Enk als onderpand. Anna van Suchtelen was de dochter van Joan van Suchtelen en Catharina Loeninck of Leuninck. Ze zal redelijk welgesteld zijn geweest want ze leende flinke bedragen uit aan anderen: 1709: 4000 gld., 1714: 8000 gld., 1717: 2000 gld., 1719: 1200 gld., 1720: 1800 gld., 1723: 900 gld. Met haar overlijden in 1738 stierf die tak van de familie Suchtelen uit.

Peinding

Financieel liep het blijkbaar niet allemaal even soepel want in 1736 wordt 'arrest of bezate gedaan aan de gereede en ongereden goederen' van Jan Meilink in verband met een schuld van 450 gulden aan Wolter Brascamp, de koster van Twello.

In datzelfde jaar wordt de Gouden Klok met huis en brouwerij door Mechtelt Crol en haar zoon Jan Meilink verpacht aan Tonis Warners en Maria Jansen voor 110 carolusguldens per jaar. Carolusguldens waren guldens van 21 stuivers.

Bij het brouwhuis stond een huisje en daar woonde Hendrik Willems Duistermars. Hij leefde zijn laatste jaren van de diaconie en overleed in 1759. Hij was de tweede man van Jantje Jans die eerder getrouwd was met Jan Meilink de broer van Roelof Meilink. Jantje Jans werd 10 feb. 1744 begraven te Twello.

In februari 1737 wordt er gepeind aan (beslag gelegd op) de helft van de herberg de Klok in verband met een schuld van 401 gulden 13 stuivers en 4 penningen.

Op 20 juni 1737 neemt Wolter Brascamp de vordering van 1000 gulden op de familie Meilink over van Anna van Suchtelen. Zes dagen later laat hij nogmaals peinden.

Ook in 1737 en 1738 is er sprake van peinden aan de goederen van Jan Meilink en zijn moeder. In 1737 lenen zij 2350 gulden van de pachters van de Klocke, Tonis Wanders en Maria Jansen Olthof.

Het haardstedenregister van 1749 vermeld herberg de Clok bewoond door Teunis Warners, zijn vrouw en vier kinderen. Er zijn drie personen ingeschreven als personeel. Teunis staat vermeld als capitalist. Dat betekende dat hij samen met zijn vrouw minstens 4000 gulden bezat.

Mechtelt Crol, de weduwe van Roelof Meilink wordt op 31 maart 1747 'overluijdet' en in de kerk van Twello begraven. Haar

zoon Jan erfde herberg de Klok.

In het haardstedenregister vinden we ook Jan Meilink en zijn vrouw Geertruid Rutgers. Zij wonen dan in de Olde Smit. Zij hebben geen inwonende kinderen.

Jan Meilink en Geertruy Rutgers verkopen op 26 november 1750 het goed de Clok, met huis, brouwerij, brouwketel, schuren, hof en land en alles wat muur- en spijkervast is, en het door verkopers bewoonde Smehuys voor 3300 gld. aan de pachters van de Klok Teunis Wanders en Maria Janssen (Olthof).

Situatie rond 1950

Hypotheekbrieven

In 1773 verkoopt Maria Jansen Olthof de Klok voor 3200 gulden als weduwe van Tonis Warners (overleden 6 sept. 1761 te Twello) met haar schoonzoon Jan de Weerd als momber aan Jan Cronius en Geertruid Claessen.

Jan Cronius en Geertruid Claessen zijn beiden afkomstig uit Voorst en zijn op 2 april 1772 getrouwd.

Jan Cronius sluit twee leningen af van 1600 gulden. Eén bij Maria Jansen Olthof tegen 3% en één bij Jacob Wilms en Neuliken Schoomans tegen 4%.

Maria Jansen Olthof had blijkbaar geld nodig want zij verkocht 'de vestenis ten laste van Jan Cronius' voor 1600 gulden door aan Jacomina Woudenberg. Zij was de weduwe van Hendrik Greemans. Jacomina

was de 'moei' (= tante) van Jan Cronius. In 1784 schenkt Jacomina Woudenberg de twee hypotheekbrieven van resp. 1600 en 400 gulden aan de voogden van de drie minderjarige kinderen van Jan Reinier Louw en wijlen Lijsje Cronius.

Jan Cronius overleed op 4 jan. 1777 te Twello en zijn weduwe Geertruid Claassen hertrouwde op 26 sept. 1779 te Twello met Aart Roelofs. In 1787 was zij opnieuw weduwe. Het ging de eigenaren van brouwerij de Klok niet altijd voor de wind want er wordt weer gepeind op de Klok. Geertruid Claassen had op 19 dec. 1778 een lening afgesloten bij baron J.A. van Bemmelen van het Holthuis van 200 gulden. Baron van Bemmelen laat in 1787 peinden op alle gerede en zo nodig op de ongerede goederen van Geertruid Claassen in verband met achterstallige rente van twee jaar en de aflossing van de lening.

Op dezelfde dag wordt er ook gepeind door de voogden van de kinderen van Jan Reinier Louw en wijlen Lijsje Cronius in verband met de lening van 400 gulden van 15 oktober 1775.

Groene Klok

Geertruid Claassen is na het overlijden van Aart Roelofs nog een derde keer getrouwd, met Philip Isentrouw. Dit echtpaar verkoopt 9 januari 1790 de inmiddels Groene Klok genoemde bierbrouwerij met huis, brouwhuis, schuur, hof en bouwland (4 ½ schepel gezaai) aan de voogden van Anna Elisabeth en Hendrik Louw, de twee onmondige kinderen van Jan Reinier Louw en wijlen Lijsje Cronius. De koopsom bedraagt 1490 gulden.

Zes jaar later in 1796 wordt de Groene Klok weer doorverkocht aan Berend Noyen en Janna Hartcamp voor 1250 gulden. Er is nu geen vermelding meer van een brouwerij of brouwhuis. Mogelijk zijn

de brouwerijspullen verkocht en levert het huis daardoor minder op dan in 1790.

Op 31 maart 1802 wordt de Groene Klok verkocht aan Wolter Jan Hattink en Gerritdina (ook vermeld als Gerritdina, Gerdina en Gerarda) Ha(e)rlemans. Waarschijnlijk was het huis uitgebreid of verbeterd want de prijs lag met 2300 gulden aanzienlijk hoger dan de koopprijs van 1250 gulden in 1796.

In het archief van de amptslasten van Twello uit 1802 wordt het huis de Klok genoemd en niet de Groene Klok. Na 1802 komt de naam de Groene Klok niet meer voor. Wolter Jan Hattink was koopman. Hij was gedoopt in Duistervoorde 28 nov. 1765 en trouwde 19 juni 1798 met Ger(rit)dina Ha(e)rlemans te Duistervoorde. Ger(rit)dina was geboren te Heerde en gedoopt te Vaassen op 8 mei 1774. Tot 1802 huurde Wolter Jan Hattink het tegenover de Klok gelegen Oude Smid. Bij de verhuizing nam Hattink de omheining van het smidshuis 'en zelfs de plancken van het huys' mee. Er werd hier zelfs een proces over gevoerd door de verhuurder Jan Willem Bloo. De uitslag van het vonnis is niet bekend.

Willem Streppel

Wolter Jan Hattink overleed op 13 nov. 1818. De weduwe van Wolter Jan Hattink hertrouwde met Willem Streppel. Hij was 13 jaar jonger dan zijn bruid. Willem Streppel was ook koopman. Hij was geboren te Twello op 8 febr. 1787 en was een zoon van Jan Willems Streppel en Johanna Teunissen. Op de kadastrale kaart komt de Klok voor onder sectie B nummer 636. Eigenaar is "Willem Streppel en cons.". Daarnaast bezit hij de ten westen van de Klok liggende nummers B 35 (tuin van 0.26.70 ha.) en B 634 (bouwland van 0.23.50 ha.). Het geheel liep dus van de Torenweg tot waar nu ongeveer de Rabobank staat.

Kadastrale kaart 1832. De Klok is nr. 636

Gerritdina (Gerarda) Haerleman overlijdt 29 sept. 1833 te Twello. Zij staat vermeld als 'koopvrouw'. In 1841 vindt een boedelscheiding plaats van de boedel van Wolter Jan Hattink en Gerritdina Haerlemans. Dit is 25 jaar na zijn overlijden en 8 jaar na haar overlijden. Onbemiddeld was men niet. Willem Streppel kreeg f 6623,37 en de drie dochters kregen ieder ter waarde van f 4182,21. Het huis de Klok werd toegewezen aan Johanna Jacoba Hattink en haar man Hermanus Huisman. De waarde werd geschat op f 4500, -. Dat was iets meer dan hun toekwam en dat betekende dat zij f 317,79 moesten betalen aan een van de andere erfgenamen.

De stiefdochter van Willem Streppel, Johanna Jacoba Hattink, was op 29 nov. 1837 te Voorst getrouwd met Hermanus Huisman. Willem Streppel overleed 5 mei 1875 te Twello op 88 jarige leeftijd. Al die tijd woonde hij in bij zijn stiefdochter en schoonzoon op de Klok. Het echtpaar Huisman-Hattink kreeg vijf kinderen waarvan er vier bij de geboorte of op zeer jonge leeftijd stierven. Hun zoon Hendrikus Wolterus Huisman geboren te Twello op 7 oktober 1838 nam de zaak over. Hij trouwde op 24 sept. 1866 met Anthonia Cornelia Verweerd. In 1874 maakten zij hun testamenten op en benoemden elkaar tot enige erfgenaam. Op 11 april 1901 kocht dit

echtpaar het buitengoed de Flierkamp aan de Rijksstraatweg voor 21.345 gulden. Op 8 april 1902 nam Johannes Christianus Nijsen de winkel over van Hendrikus Wolterus Huisman. Hendrikus Wolterus overleed een klein jaar later op 10 feb. 1903. Johannes Christianus Nijsen werd op 15 april 1902 ingeschreven in de gemeente Voorst. Hij kwam op dat moment uit Rheden en was geboren te Duiven. Zijn vrouw Barta Grada Staarink was te Doesburg geboren. Hun dochter Agnes Josephina die op 23 sept. 1904 was geboren overleed twee dagen na de geboorte.

Koetshuis

Op 10 juni 1904 wordt het "winkelhuis met schuur en verdere gebouwen benevens erf en tuin" voor notaris H.H. Everts officieel overgedragen aan Johannes Christianus Nijsen voor een bedrag van 7500 gulden. In de voorwaarden worden een schuur en een koetshuis genoemd die de koper al per 15 juli mag gebruiken terwijl het huis pas per 31 oktober beschikbaar is. Het koetshuis is het grote gebouw links van de Klok dat is te zien op de afbeelding uit 1901 in het boek Gids voor Deventer en omstreken van M.E. Houck. Het werd rond 1911 afgebroken.

Links het koetshuis met rechts daarvan de Klok met staldeuren in 1901

Op deze afbeelding zijn aan de westzijde van het gebouw ook nog grote staldeuren te zien van een berging waar men een rijtuig zou kunnen plaatsen. Johannes Christianus Nijsen werd aanvankelijk ingeschreven als kleermaker. Later staat hij vermeld als 'manufacturier'. Zoals blijkt uit een bewaard gebleven briefje geeft de heer J.C. Nijsen op 6 augustus 1925 inlichten over het winkelpand aan de heer J.H. Geerdink. Deze fungeert als tussenpersoon voor Gerhardus Johannes Reimerink uit Tubbergen. De koopakte is opgesteld op 28 november 1925 en de winkel wordt verkocht voor 12.000 gulden. De officiële overdracht van de winkel vindt plaats op 1 mei 1926. Gerhardus Johannes Oude Reimerink wordt op 28 mei 1926 ingeschreven in de gemeente Voorst. Hij was getrouwd met Henrika Geertrui Geerdink. Zij kregen vier zoons en twee dochters. De zaak werd vervolgens overgenomen door zoon Eduard Gerardus Johannes. Op 1 feb. 1972 kwam Ben Oude Reimerink in de zaak en werd een VOF (vennootschap onder firma) opgericht met zijn vader. Na een interne verbouwing in 1941 vond in 1953 een grote verbouwing plaats en verdween het vooruitstekende linkerdeel van het huis aan de Dorpsstraat. Er kwam een eerste verdieping op het linkerdeel van het huis en dat werd voorzien van een plat dak. Tot dan toe was de winkel gesplitst in een rechterdeel voor manufacturen en een linkerdeel voor meubels. Een volgende verbouwing volgde in 1965 waarbij de gevels werden veranderd. Tot 1972 was sprake van een algemene textielzaak met woninginrichting. Na een verbouwing van 1972 ging men over tot de verkoop van uitsluitend dames en herenmode. In 1974 werd aan de noordkant van het pand een stuk bij de winkel aangebouwd. Ben Oude

Reimerink nam de zaak in 1986 alleen over. Bij een verbouwing in 1988 kreeg de winkel min of meer het huidige uiterlijk. De naam werd toen veranderd in 'First Man' en 'First Lady'. Sinds 1998 heet het bedrijf weer Oude Reimerink Mode. Ben Oude Reimerink is inmiddels de derde generatie van de familie in het pand de Klok. Een pand met een moderne gevel waar een rijke historie achter verscholen ligt.

Bronnen:

- Op Klokkenkamp werden mogelijk klokken gegoten – mr. J.H. Hermesen (Deventer Dagblad 13-3-1987)
- Oudste huis Twello geveild na faillissement van dorpsnotaris – mr. J.H. Hermesen (Deventer Dagblad 6 nov. 1991)
- Dorpshart weg na bouw Parkflat – mr. J.H. Hermesen (Deventer Dagblad 4-4-1998)
- Uit de geschiedenis van de dorpskerk van Twello (3) – Ds. D. Lekkerkerker (Kronijck O.K.V. 1986 nr. 1 blz. 9)
- Protocolen van Bezwaar Twello (R.A. Arnhem)
- Notariële akten Twello (R.A. Arnhem)
- Bevolkingsregister Twello (G.A. Voorst)
- Kadastrale legger (G.A. Voorst)
- Perceelsmap van Dorpsstraat 16 te Twello (G.A. Voorst)
- Informatie van Ben Oude Reimerink

Vrouwenvereniging Martha

J. Lubberts

Na een oproep in het maandblad "Aandacht" van de Nederlands Hervormde Gemeente Terwolde kwamen in oktober 1938 enige dames bijeen om te komen tot de oprichting van een vrouwenvereniging. Het initiatief tot de oprichting van een vrouwenvereniging op christelijke grondslag was genomen door mevrouw Egberts. Zij was in huiselijke kring reeds begonnen met het werk van een vrouwenvereniging en op deze manier werd overgegaan tot een kerkelijke vereniging. Op 26 oktober 1938 kwamen veertien dames in de consistoriekamer bijeen met de bedoeling een vrouwenvereniging op te richten. Het eerste besluit dat genomen werd, was om eenmaal in de week bijeen te komen en wel op woensdagavond, om zich dan gezamenlijk in te zetten ten bate van de kerk. De dames zouden breien, haken of borduren om daarna deze zelfgemaakte producten op een jaarlijkse verkoopdag verkopen of verloten. Naar gelang de opbrengst werd een bedrag aan het kerkbestuur overgemaakt. Als voorlopig bestuur werd gekozen: President: Mevrouw Kolkman, echtgenote van Ds. H. van Ewijk. Penningmeesteresse: Mevrouw Egberts. Bestuurslid: Mevrouw Schokkenkamp. Vanwege de toeloop van nieuwe leden werd het bestuur uitgebreid met: Secretaresse: Mevrouw van den Bovenkamp. Bestuurslid: Mevrouw van Tongeren.

Tijdens de eerste bijeenkomst werd besloten om de vereniging de naam Martha te geven. Martha betekent in het Aramees, oud Semitisch dialect, meesteres. Zij was de zuster

van Maria van Bethanië en Lazarus, zij werd gezien als het prototype van een actief en bedrijvig persoon. Na een voorspoedig begin sloot men zich aan bij de Federatie van Vrijzinnig Hervormde Vrouwenvereniging Gelderland.

Om materialen te kopen werd van het kerkbestuur 25 gulden geleend. Omdat men ondanks deze lening nog geld tekort kwam om goed te kunnen functioneren werd besloten om een reeds door de dames vervaardigde spreij te verloten. De opbrengst van deze verloting bedroeg 30 gulden. Vervolgens vermeldde de notulen dat men van stille medewerkers ook nog het een en ander kreeg. Op een van de bijeenkomsten besloten de dames om vijf cent per bijeenkomst in te leggen voor een uitstapje.

Door de leden werd ijverig gewerkt en zo kregen ze voldoende artikelen om een verloting te houden. Vooraf werd van de door de leden gemaakte goederen een tentoonstelling gehouden in de consistoriekamer, daar de huur van een zaal in één van de plaatselijke horecabedrijven te duur was. Er werden 2000 loten gemaakt en ieder lid zou trachten er honderd te verkopen. Ook van buiten de vereniging werden goederen aangeleverd waardoor het geheel een groot succes werd. De schuld van 25 gulden aan het kerkbestuur werd afgelost en tevens kreeg het kerkbestuur een bedrag van 75 gulden overhandigd. Bovendien hielden de dames nog geld over om brei-, borduur- en ander materiaal te kopen.

Ondanks kleine probleempjes was het een goed functionerende vereniging met gemiddeld een twintigtal leden. Normaal gesproken werden de avonden goed bezocht behalve 's winters.

Streng kou en slechte wegen waren oorzaak dat men min of meer noodgedwongen thuis bleef.

De oorlog bracht de nodige problemen met zich mee. In de eerste plaats om aan de benodigde materialen te komen en brandstoffen waren nauwelijks of helemaal niet te krijgen. Afgesproken werd dat alle leden een turf mee zouden brengen zodat tijdens de bijeenkomsten de kachel kon branden. Ook kon men door gebrek aan grondstoffen minder stukken maken voor de verkoop en verloting. In september 1944 werden de bijeenkomsten gestaakt vanwege gebrek aan brandstoffen, licht en materialen om iets te maken. Bovendien was er een uitgaansverbod, waardoor het uitstapje in het gedrang kwam.

De trein- en busverbindingen waren onder tussen zo slecht dat men besloot een uitstapje per fiets te maken. De tocht ging naar Berg en Bosch in Apeldoorn, waarna bij de Julianatoren thee werd gedronken en van een maaltijd werd genoten.

In 1942 werd door hogerhand, zo zeggen de notulen, het uitstapje verboden. Toch ging men een paar weken later op pad. Men besloot om niet naar de Hoge Veluwe te gaan zoals de bedoeling was, maar naar Berg en Bosch. De dag begon met pech. De stemming was goed, maar het regende. Vlak voor Oene kregen de dames ook nog bandenpech en daarom besloot men in Oene koffie te drinken en niet in Epe zoals eerst de bedoeling was. Toen er afgerekend moest worden kwam men tot de ontdekking dat de penningmeester de penningen thuis had laten liggen. Gelukkig liep alles goed af en voldaan kwamen de dames 's avonds om half tien bij de pastorie terug. Tijdens een ander uitstapje ging men op de terugweg bij te Winkel op Teuge aan om van de speeltuin gebruik maken.

De notulen vermeldde hierover: "Nu de dames hebben daar dan ook wel gebruik van gemaakt. Vooral op het laatst was de stemming er goed in, of dat kwam door de lekkere citroen."

Tijdens een van de besprekingen betreffende een uitstapje verzocht mevrouw X om bij een etentje tijdens een uitstapje een ogenblik stilte in acht te nemen voor gebed. Naast dit soort uitstapjes werden ook bezoeken afgelegd aan bedrijven zoals de D.R.U. en de Geldersche Electriciteit Mij.

Sprekers werden uitgenodigd om over een bepaald onderwerp te komen praten. Zo kabbelde de vereniging rustig verder, hoewel er ook wel eens een misverstandje was. Eenmaal in de maand kwam de dominee voor een Bijbellesing wat zeer in de smaak viel. Besloten werd om de liederen, die men bij de bijeenkomst zong, staande te zingen. De klachten over te weinig aandacht van het kerkbestuur werden in der minne geschikt, maar tijdens de viering van het tien-jarig bestaan schitterde het bestuur wel door afwezigheid. Van dominees zijde kwam de klacht dat niet alle dames 's zondags de kerkdienst bijwoonden. Een voorstel om een klok te kopen, omdat men meestal niet wist hoe laat het was werd uitgesteld tot betere tijden. Ook werden geen vakanties gehouden, een aantal jaren later kwam men hierop terug. Een voorstel om serviesgoed aan te schaffen werd afgewezen, eigen kopje meenemen. Er werd verzocht om stilte bij het voorlezen en wat meer orde tijdens afwezigheid van de voorzitter. Dit waren de kleine beslommeringen van de vereniging.

In 1954 werd de oorspronkelijke opzet van de bazaar uitgebreid met onder andere rad van avontuur, oliebolletjes, sjoelen, grabbel-

ton enzovoort. De notulen vermeldde vol trots dat er bijna 10.000 oliebolletjes verkocht werden tijdens de oliebolletjesactie. De vereniging bloeide als nooit tevoren met een ledental van 27 personen.

Steeds meer werd er samengewerkt met de vrouwenvereniging van de Wijk en de Vecht en Nijbroek. Helaas kreeg zij van jongere vrouwen minder aandacht. De actieve leden werden steeds ouder en er kwamen steeds meer afvallers waardoor het ledental sterk verminderde. Het gevolg was dat de activiteiten voor de nog aanwezige leden te zwaar werden en daarom breiden de

dames een eind aan de vereniging.

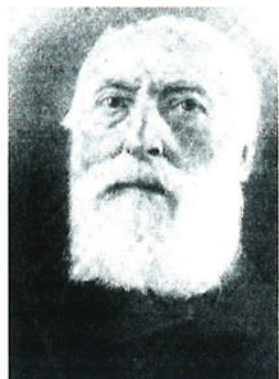
De vrouwenvereniging Martha heeft door haar werk veel bijgedragen aan het welzijn van de Nederlands Hervormde Gemeente Terwolde. Door de organisatie van veel activiteiten waarvan de bazaar en verloting in eerste instantie de belangrijkste waren, heeft zij een grote som geld kunnen afdragen ter ondersteuning van de kerkelijke activiteiten en niet te vergeten de bijdragen voor de restauratie van het kerkgebouw.

de leden van Martha in het oprichtingsjaar

Beroemde personen uit het dorp Voorst

Gerard Vrieling

Naar aanleiding van het artikel over de familie Sloet van de Beele, uit de vorige Kroniek, kwam naar voren dat er in het dorp nog een belangrijk persoon werd geboren. Op 30 of 31 januari 1817 werd te Voorst geboren

ene Anthony Prins. Hij was de zoon van de arts Jacob Prins en Johanna van Marle Winkler.

Waar in Voorst deze Anthony precies geboren is, is niet helemaal duidelijk. Er wordt gezegd, dat dit gebeurde op "Kromhout" aan de -nu- Korte Binnenweg. Het "Kromhout" brandde in 1953 af. Op de plek werd een dubbele woning gebouwd nr. 4 en 6.

In 1827 verhuist het gezin Prins, inmiddels uitgebreid met nog 2 dochtertjes, naar Schiermonnikoog. Hier werd Jacob Prins dorpsarts.

Op Schiermonnikoog leert Anthony al vroeg van zijn vader de beginselen van het Latijn. Tijdens hun gezamenlijke wandelingen over het eiland moest Anthony van elke boom, plant of voorwerp waar zijn vader hem op attendeerde, de Latijnse naam weten.

Als Anthony 13 jaar is, moet hij naar de vaste wal om verder te studeren. Hij gaat naar Vianen en wordt dan opgenomen in het gezin van zijn moeders broer, de apotheker/arts Van Marle Winkler.

In Vianen blijft hij 3 jaar studeren en gaat daarna in Gorcum privé-les volgen in

Grieks en Latijn, als voorbereiding op een universitaire studie.

Het is in zijn Viaanse periode, dat hij de naam van zijn moeder aanneemt, als waardering voor haar, en zich Winkler - Prins noemt.

In 1835, op 18 jarige leeftijd ving het studentenleven in Utrecht aan. Aan de universiteit volgde Anthony colleges in wis- en natuurkunde en klassieke letteren. Hij sloot zich ook aan bij een gezelschap genaamd "Iakol zeman" (Alles heeft zijn bestemming: Prediker 3:1) om zich te bekwamen in het Hebreeuws.

Tijdens zijn studie richtte hij samen met twee vrienden een natuurkundig gezelschap op ter bestudering van de natuurwetenschappen. Eén van die vrienden was Buys Ballot de grondlegger van het KNMI in 1854 De Bilt.

Door zijn studie van de klassieke letteren kreeg hij grote belangstelling voor de dichtkunst. In een dichtbundel, verschenen in 1837 zijn 15 van de 27 gedichten van zijn hand. In hetzelfde jaar behaalde hij zijn kandidaatsexamen in de wis- en natuurkunde en een jaar later die in de klassieke letteren. Op dat moment moest Winkler Prins de studie en het bijbehorende, gezellige studentenleven vaarwel zeggen. Dit kwam, omdat zijn ouders het dure collegegeld niet konden opbrengen. Zijn vader had, als dorpsarts op Schiermonnikoog, maar een gering inkomen; veel werd hem door de eilanders in plaats van geld in natura betaald.

Anthony ging nu als alternatief theologie studeren in Amsterdam aan het Doopsgezind Seminarie. Hij hoefde geen toela-

tings examen te doen, omdat hij in Utrecht zulke goede resultaten had behaald bij zijn studie en zijn reeds aanwezige kennis van het Hebreeuws en Grieks.

Dominee

Op 24-jarige leeftijd wordt hij als dominee beroepen in Tjalleberd, bij Heerenveen. Hier zal hij zich vast niet happy hebben gevoeld na zijn drukke en sociale studentenleven in Utrecht en Amsterdam. De eenzaamheid werd vaak onderbroken door de aanwezigheid van zijn moeder of één van zijn zussen. Ook in Heerenveen was voor Anthony weinig te beleven waar hij zich voor kon inspannen. Hier kon hij wel zijn ideaal ten uitvoer brengen, namelijk in zijn vrije tijd gedichten schrijven.

In 1848 veranderden de politieke verhoudingen zich in Nederland, dat kwam onder meer door de nieuwe grondwet van Thorbecke. De ideeën van Thorbeckes liberalisme trokken hem, evenals dat bij de gebroeders Sloet het geval was, enorm aan. Het haalde hem uit zijn inactiviteit, waarin hij dreigde te geraken. Hij kwam ook tot het besef, dat zijn dichterlijke talenten niet boven het niveau van de middelmaat uitkwamen. Er had nog een verandering plaatsgevonden. Hij was namelijk in 1847 getrouwd met ene Hendrika Rensina Klijnsma, een dochter van een majoor der genie uit Arnhem. In 1850 nam Winkler Prins een beroep aan naar de Doopsgezinde Gemeente van Veendam, die hij tot 1882 diende. Hij was daar niet alleen predikant voor de Veendamse gemeente, maar ook voor die van Wildervank, Stadskanaal en de Pekela's. In de Veendamse periode werd het gezin uitgebreid met 9 kinderen (6 zonen en 3 dochters).

Verder was Anthony op sociaal gebied erg actief. Hij realiseerde in Veendam een

drietal scholen: een H.B.S., een Latijnse school voor meisjes en een kweekschool voor onderwijzers en onderwijzeressen. Bovendien richtte hij de Vrijmetse-laarsloge "Het Noorderlicht" op. Samen met andere notabelen kwam de "Eerste Groninger Tramway Maatschappij" van de grond. Deze maatschappij zou op den duur de langste paardentramweg van Europa onder haar beheer krijgen.

Anthony W.P. was een zeer drukbezet man. Hij was naast zijn predikambt ook verantwoordelijk voor het schrijven van hoofdartikelen voor zes provinciale kranten, hij maakte gedichten en almanakken in tijdschriften en vertaalde populair wetenschappelijke werken uit het Duits en het Engels. In 1868, op 51 jarige leeftijd, begon hij aan het schrijven van de Geillus-

treerde Encyclopedie waarvan het 1^e deel twee jaar later verscheen. Het laatste en 16^e deel, verscheen twaalf jaar later. Hij heeft dit gedaan met een groot aantal deskundigen als redactieraad.

Dat hij voor al deze werkzaamheden een strak werkschema had is begrijpelijk.

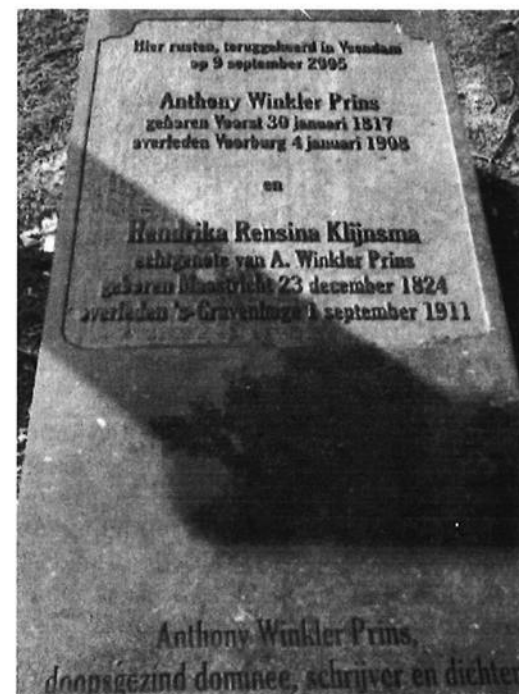
"Om 8 uur 's ochtends trok hij zich terug in de studeerkamer, waar hij verbleef, alleen onderbroken voor het middageten, tot de avondmaaltijd van vijf uur. Van zes tot zeven las hij de krant, waarna hij een uur besteedde aan de kinderen. In dit zogenaamde thee-uurtje, nam hij samen met de kinderen plaats aan de grote ronde tafel in de huiskamer. Onder het genot van een sigaar beantwoordde hij dan vragen van z'n kinderen of kregen deze de gelegenheid te vertellen over hun belevenissen op school of daarbuiten, afgewisseld met een spelletje schaken of dammen..... In de avonduren keerde hij terug naar de studeerkamer als zijn agenda tenminste niet één van de talrijke vergaderingen vermeldde" (uit toespraak van Jan W.P. september 2005)

Na Winkler Prins' emeritaat in 1882 vestigde de familie hij zich in Amsterdam. Dit, omdat hun jongste zoons hier nog voor arts studeerden. Al met al woonden W. P. en zijn vrouw zeven jaar in Amsterdam. Hij woonde nog maar pas in de hoofdstad of uitgeverij Elsevier vroeg hem om de encyclopedie, waarvan de uitgeverij inmiddels de rechten had verworven, te herzien en uit te breiden. Zo verscheen in 1884 de tweede druk van de encyclopedie.

Na Amsterdam gingen Anthony W.P. en zijn vrouw eerst in Lisse wonen en daarna in Voorburg, daar hier één van hun dochters woonde. Hier woonden zij nog 13 jaar samen. In 1908 overleed Anthony Winkler Prins op bijna 91-jarige leeftijd; drie jaar

later volgde zijn vrouw. Doordat beiden een zeer intensieve tijd hadden gehad in Veendam bleef deze stad steeds in hun gedachten. Zo heeft hij zelfs toen hij 80 jaar was nog in Veendam gepreikt.

Dat Veendam niet vergeten was mag ook blijken uit een briefje, dat hij aan een dochter had gegeven toen hij 80 was. Ze mocht het pas na zijn dood openen. Hierin stond: "Als ik mocht overlijden, dan mogen mijn vrouw en kinderen weten dat ik een lang en gelukkig leven heb gehad. Het bericht van mijn overlijden moet alleen geplaatst worden in de Nieuwe Veendammer Courant." Een kleine aanvulling op dit briefje: Anthony en zijn vrouw hebben tijdens hun huwelijk vier van hun zoons ten grave moeten dragen. Winkler Prins werd in Voorburg begraven evenals zijn vrouw. Het graf raakte in verval en er stond zelfs geen grafsteen meer. Alleen een paaltje met het grafnummer 48. Dat hij indertijd

in Voorburg begraven werd en niet in Veendam had een praktische reden: in die tijd zou iedere gemeente op de route van Voorburg naar Veendam toestemming moeten verlenen voor de doortocht van de lijkhist. Naar aanleiding van boven vermeld briefje heeft de directeur van het Veenkoloniaal Museum vanaf 2003 geijverd voor een herbegravenis van het echtpaar Winkler Prins. Vanwege dit initiatief werd het echtpaar in 2005 herbegraven in Veendam. Zij liggen nu begraven naast het graf van één van hun zoons en de moeder van Anthony Winkler Prins.

Geraadpleegde literatuur:

- Wikipedia-Winkler Prins
- www.dodenakkers.nl/beroemd/letteren

Met de pen door Voorst: Tuindorpwoning Terwolde

Tekst: Ada van der Goot-van Eck
Tekening: Jan Lubberts

Rond de eervorige eeuwwisseling was Terwolde een agrarisch gebied met goede cultuurgronden die in gebruik waren voor zowel landbouw als vee- en fruitteelt. In dit gebied lagen overwegend grote boerderijen verspreid, aangevuld met enkele kleine. In bovengenoemde jaren begon hier langzaam verandering in te komen. Deels door de toenemende mechanisatie in de landbouw, deels doordat de boeren de melk naar de zuivelfabriek brachten voor verdere verwerking. Het overschot aan arbeidskrachten dat voorheen veelal op de grote boerderijen inwonend was, zocht nu een baan in de industrie. De industrie in Terwolde en omgeving breidde zich uit en trok hierdoor ook personeel van elders aan. Ook de hogere lonen in de industrie trok mensen aan. De belangrijkste industrie in Terwolde was de steenfabricage. Omdat hier in voldoende mate klei aanwezig was,

- www.kerkhofveendam.nl/Veendammers/winkler_prins
- Toespraak van Jan Winkler Prins bij de herbegravenis van Ds. A. Winkler Prins
- www.logenoorderlicht.nl (website van de Vrijmetselaarsloge door W.P. opgericht)
- Winkler Prins: van predikant tot 'content'-Archief- de Volkskrant (PORTRET 21 febr. '01)
- "Een onbekende bekende, Leven en Werken van Anthony Winkler Prins" door Gjalte van der Mark (1988)
- "Leven zonder Demon, Een levensgeschiedenis van Anthony Winkler Prins" door H.A. Lunshof (1950)

konden twee steenfabrieken in de uiterwaarden worden gebouwd. De mensen, werkzaam in de industrie, vestigden zich in het centrum van het dorp. Zij zochten huisvesting in de bestaande woningen. Deze woningen, de dorpsboerderijtjes met omliggende grond, versnipperden langzamerhand, verloren hun functie als boerderij en verpauperden. Meerdere (grote) gezinnen waren in zo een boerderijtje gehuisvest. Het was een groep mensen die niet in staat was een andere woonvorm te bekostigen. De eerste niet particuliere instantie die zich in Terwolde bezig hield met woningbouw was de kerk. Later in 1915 werden er woningen gebouwd door de directie van de Overijsselse Steenfabrieken waartoe de Terwoldse "Scherpenhof" behoorde. Ook de heer Servatius, wonende op de Matanze had een aantal woningen laten bouwen voor het personeel bij hem in dienst. Maar al deze woningen waren bij lange na niet voldoende voor de bestaande behoefte. Dan gaat de overheid er zich mee

bemoeien door subsidies te verstrekken voor de bouw van arbeiderswoningen. Reeds in 1901 werd een woningwet van kracht met vergaande voorschriften betreffende de bouw. Ook wordt aandacht geschonken aan hygiëne, drinkwater, toevoer van licht en lucht en veel meer zaken waaraan het tot nu toe ontbrak. Er komt een stichting met de naam: "Woningbouwstichting gemeente Voorst". Het doel is uitsluitend werkzaam te zijn in het belang van verbetering van de volkshuisvesting. Men wil over de gehele gemeente verspreid tachtig arbeidswoningen bouwen, waarvan achttien in Terwolde. Eenvoudige woningen, zo mogelijk bij iedere woning 100 are tuingrond voor een flinke moestuin. Veel is er vergaderd over de locatie. Een stuk grond ter grootte van 1.34 ha., achter de kerk gelegen, wordt aangekocht. En een stukje grond van de Nederlands Hervormde Gemeente wordt gekocht.

Ook veel vergaderd is er over de woningen. Uiteindelijk werden in totaal twaalf arbeiderswoningen (twee onder een kap) en zes veldarbeiderswoningen gebouwd. Gezien de toenmalige woonomstandigheden waren het prachtige huizen. Privaat in huis, een put voor regenwater, een schuurtje en op elke twee woningen een pomp. Gescheiden slaapruimtes, geen bedompte bedsteden. Elektriciteit, dus geen walmende petroleumlamp meer. De woningen werden voor een gedeelte rond een plantsoentje gegroepeerd en de overige daarbij aansluitend, het geheel een vierkant vormend. Door beplanting van hagen ontstond er als het ware één geheel. Er ontstond een grote saamhorigheid, een hechte gemeenschap. Het wijkje kreeg de naam "Het Nieuwe Dorp", maar veranderde al gauw in "Het Rode Dorp" of zoals het nu nog heet "Het Tuindorp".

Naai en breischool te Twello

J. Lubberts

Rond 1867-1868 werden er te Twello initiatieven ondernomen om te komen tot de oprichting van een naai- en breischool. Wie de initiatiefnemers waren is niet bekend, maar enkele namen die vanaf het prille begin genoemd werden waren:

J.H. Timme, bewoner van huize Duistervoorde.

J. Crous, bewoner Hunderen.

A.J.W. Marius, koopman te Twello.

Zij verzoeken Z.M.de koning of zij als grondeigenaren in Twello een naai- en breischool mochten oprichten en als rechtspersoon mochten functioneren. Bij hun verzoek gaven zij als reden op dat in Twello een lang erkende behoefte was voor een naai- en breischool. Vervolgens vermeldde het verzoek dat reeds een belangrijke som bijeengebracht was door inwoners van Twello en andere plaatsen.

Namen der aandeelhouders.

J. Crous.
A.J.W. Marius.
J.H. Timme.
H.L. van Hooff.
J.H. Schutstal van Woudenberg.
A. ten Broek.
C. Slichtenbree.
Dr. J.J. Pennink.
Mr. J.N.Everts.
V.M.F. baron Bentinck.
Willemsen geb. Van Beek.
H.C. Roeters van Lennep.

Deze personen hadden een of meer aandelen:

Vrijwillige giften
W.van Sitters
Baron van Hoevel
Van Boetselaar van Dubbeldam

Namens Zijne Majesteit de Koning werd op 27 mei 1868 het verzoek toegekend.

De oprichters noemden de vereniging: "Vereeniging tot oprigting en instandhouding eener Naai- en Breischool te Twello" met als doel om een school op te richten en in stand te houden.

Zij trachtte dit doel te bereiken door het kopen of bouwen van een geschikt lokaal. De vereniging probeerde de daartoe benodigde gelden te verkrijgen door renteloze voorschotten of aandelen van vijftig gulden, giften, subsidiën en schoolgelden.

Leden waren zij die bij oprichting een of meer aandelen op naam genomen hadden. Zij behielden hun recht van lidmaatschap ook bij terugbetaling hunner aandeel. Tevens waren lid zij die een gift geschonken hadden van minstens 25 gulden of een jaarlijkse donatie schonken van minstens 5 gulden.

woonplaats:

Huize Hunderen.
Twello.
Huize Duistervoorde.
Hackforts Veenhuis.
Twello.
Amsterdam.
Deventer.
Twello.
Twello.
Bruggenbosch.
Deventer.
Parkeler.

Woonplaats	Somma.
Kruisvoorde	f 100,-
	f 200,-
	f 25,-

W.A. Baron Schimmlpenninck van de Oye
 Jonkvrouwe Bicker
 Jonkvrouwe Ram
 C.L.W. van Ijsendijck
 A.P.H. baron van Ittersum
 Ds. G.J. Nahuis
 Jonkvrouwe Blusé
 Mr. J.N. Everts
 N.N.—N.N.
 H.W. Huisman
 W.J. van Enter
 P. van Binsbergen
 Mevr. De Douarière Isendoorn á Blois

Namen jaarlijkse bijdragen.
 Mr. A.F. baron Sloet van Zwanenburg.
 J.H. baronesse Sloet van Zwanenburg
 Geb. van Teylingen van Kamerik
 Douarière Mollerus geboren
 Baronesse van Imhoff
 I.M.C. Wed. Sen van Basel
 G. Keyzer

De Poll	f 10,-
Amsterdam	f 45,-
Utrecht	f 10,-
Amsterdam	f 25,-
Huize Welbergen	f 100,-
Twello	f 50,-
Holthuis	f 10,-
Twello	f 25,-
	f 25,- — f 5,-
Twello	f 10,-
Twello	f 15,-
Twello	f 12,-
Kannenburg	f 10,-
Woonplaats	Bedrag.
Twello	f 5,-
	f 5,-
Twello	f 7,-
Twello	f 4,-
Twello	f 5,-

Deze dames en heren waren de geldschietters zoals vermeld in de notulen.

Commissie

De leden van de vereniging kozen een commissie van zeven leden waarvan drie dames en vier heren. Het damesbestuur werd belast met het toezicht op de werkzaamheden en het herenbestuur werd het toezicht op de gebouwen en het beheer der financiën opgedragen.

Voor het mannenbestuur werd met meerderheid van stemmen gekozen:

J. Crous., J.H. Timme, A.J.W. Marius, W. van Citters. De heer van Citters vertrekt kort na zijn benoeming uit Twello en werd vervangen door H.C. Roeters van Lennep.

Voor het damesbestuur werd met meerderheid van stemmen gekozen:

Mevrouw C. Vels, Mevrouw Van Hooff, Mevrouw baron Bentinck.

Mevrouw Bentinck bedankte echter voor de benoeming en in haar plaats werd benoemd mevrouw Marius.

Het bestuur vroeg aan de Diaconie der Hervormde Gemeente te Twello om een stukje grond te kunnen kopen. Het oog was gevallen op een stukje op de hoek van de Kleederstraat (Kletterstraat, Stationstraat) en de weg naar Duistervoorde. Waar nu kapper Koolman is gevestigd, Duistervoordseweg 2.

De commissie verwachtte een goedgunstige beslissing omdat het gebouw een sieraad voor het dorp zou worden, maar ook het nuttige doel, want volgens de vereniging was de beoefening van de vrouwelijke handwerken zindelijkheid, orde en gezondheid bevorderend, haveloosheid werend en armoede tegengaand. Dus ook vanuit dit standpunt zou het een sieraad der gemeente zijn. De diaconie ging met de koop akkoord en zo kwam de vereniging in bezit van vier roeden grond à raison de 15 gulden per roede. De bouw werd aanbesteed en gegund aan meester timmerman Willem

te Weechel wonende aan de Kleederstraat. Hij was de goedkoopste inschrijver voor f 1.775,- De overige inschrijvers waren: L.A. de Haan voor f 1.975,-; F.W. Roelofs voor f 1920; Straatman voor f 1.786,-

De bouw en inrichting van de school viel duurder uit, waardoor een tekort ontstond van 666 gulden. Hiervoor werd een hypotheek afgesloten van 700 gulden. Na het einde van het eerste jaar had de naaischool een voordelig saldo van 122 gulden en 66 cent. Het bestuur besloot daarom een deel van de renteloze aandelen af te lossen. Als onderwijzeres werd aangesteld mejuffrouw de weduwe Hoedemaker.

De school werd gedurende het eerste jaar bezocht door een twintigtal meisjes en wel voor het naaien van acht tot achttien jaar variërend en voor het breien van elf tot tweeëntwintig jaar. Het bestuur had gedacht dat het aantal deelnemers groter zou zijn, maar men had goede hoop dat het aantal leerlingen zou stijgen.

Mejuffrouw C. Vels vroeg of het niet mogelijk zou zijn om nieuwe leerlingen ook op te geven bij de onderwijzeres. Als motief noemde zij dat ouders zich ongaarne wendden tot de heren bestuursleden en dat zij dan liever de kinderen naar een andere school zouden zenden. Het bestuur kon zich met dit voorstel verenigen. De school en inrichting had veel geld gekost en die mocht men niet benadelen door zich strak aan voorschriften te houden.

(In die tijd was er een zeer groot standsverschil tussen het bestuur en de onderdanige groep van mensen waaruit de leerlingen kwamen)

De tweede vraag van mejuffrouw C. Vels ging over de bepaling dat de kinderen eerst een bewijs van de meester moesten hebben over hun school gaan eer zij op de naai-

school kunnen komen. "De ouders zien in deze zaak een willekeurige beperking van hun gezag en menen zelf te moeten bepalen wanneer zij hun kinderen op een naaischool willen doen", aldus mevrouw Vels. Het bestuur meende met dit voorschrift te voorkomen dat de meisjes die naar de naaischool gingen de dorpsschool zouden verzuimen. Bovendien was het bestuur van mening dat de meisjes die op de naai-school werden toegelaten behoorlijk schrijven, lezen en rekenen konden.

Het zou een aansporing voor de kinderen zijn om de dorpsschool getrouw te bezoeken en vlijtig te leren. Daar door ondervinding bewezen was dat de ouders niet rijp waren voor de goede bedoeling van het bestuur. Het bestuur wilde dit voorschrift niet veranderen tenzij de staat of gemeente het schoolgaan zou verplichten of dat de ouders inzagen dat kennis een vraagprijs op de levensmarkt onzer tegenwoordige eeuw is.

Nadat de school was gebouwd en er les werd gegeven kwam een verzoek binnen van A.M.C.V. Asch van Wijck uit Utrecht of het bestuur op zondag de school wilde afstaan aan mejuffrouw Lambrichts te Twello om in het gebouw een zondagschool te houden.

Het bestuur kende het verzoek niet toe om de volgende redenen: Dat de naai- en breischool gesticht is voor kinderen van allerlei geloofsbelijdenis, dat de gelden weliswaar voor het grootste gedeelte door protestanten zijn bijeengebracht maar ook enige Rooms Katholieken daar aan hebben bijgedragen. Bij name werden genoemd: Baron van Hoevell van het Wezenveld, hij had tweehonderd gulden geschonken, mevrouw Isendoorn á Blois te Vaassen, I.H. Schedding te Amsterdam enzovoort. Men was bovendien bang dat wanneer

men aan het verzoek toegaf er geen katholieke of joodse kinderen de naaischool zouden bezoeken of mogen bezoeken. Hierdoor zou de school schade onder- vinden en ook niet meer aan haar doelstel- ling beantwoorden. Bovendien zo vermeld- den de notulen wilde men "l' enfant terrible" (= de schoolstrijd) buiten de deur houden. Door het houden van een zondagschool zou de stichting niet geheel aan zijne

beantwoording voldoen, maar ook ongun- stig zou het werken op de inrichting zelve. Wanneer het verzoek van de heer Asch van Wijck toegestaan werd kon morgen met hetzelfde recht iemand komen om er school te houden op zaterdag.

Helaas was er verder niets meer in het archief te vinden over de naai- en brei- school.

de school aan de Duistervoordseweg in 1900 dezelfde plek luchtfoto 1991

Een bijzonder seinpistool

door K.W. (Wilco) Gorter

In 1993 is er uitvoerig geschreven over de Lancaster-bommenwerper (no. ED976; HW-S) van No. 100 Squadron (R.A.F.) die op 12 juni 1943 nabij vliegveld Teuge neer- stortte en over de lotgevallen van de enige overlevende van die crash, de Canadees Linton Stephenson (noot 1). In die betref- fende Kroniek, die nu ruim 17 jaar geleden is verschenen, stond op blz. 20 een foto van een voorwerp dat afkomstig was uit dit Engelse vliegtuig: een seinpistool. De heer L. Sevenster uit Twello had die foto destijds ergens bij iemand in De Vecht (Terwolde) gemaakt, zo vertelde hij mij eens. Maar bij wie dat was wist hij zich niet meer precies te herinneren. Al sinds ik het Kroniekar- tikel jaren geleden voor de eerste keer las, wilde ik er graag meer van weten. Wie

zou dat seinpistool toch in zijn/haar bezit hebben en zou het er nu na al die jaren nog wel zijn? Het gebeurt immers nog wel eens dat oude dingen worden weggegooid omdat men de waarde er niet van inziet.

Diverse telefoontjes naar mensen die woonachtig zijn of waren in die omge- ving leverden niets op. Een paar personen hadden er wel van gehoord maar wisten helaas niet veel meer te vertellen. De zoek- tocht leek op die manier te stranden. Een laatste poging wilde ik toch nog graag pro- beren: een oproep in het Voorster Nieuws. Jan Siero van de OKV, die wekelijks in het Voorster Nieuws de rubriek "uit het archief" verzorgt, wilde mij wel behulpzaam zijn bij mijn zoektocht en plaatste een kort bericht

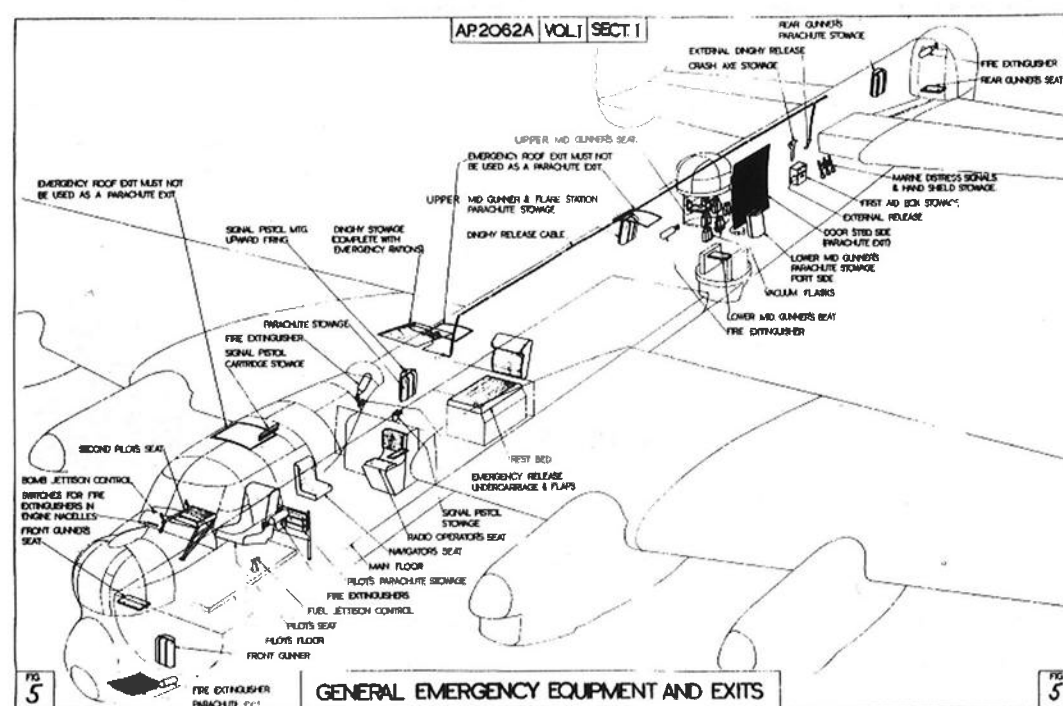

Het in juni 1943 gevonden seinpistool (type Mk 5M, met serienr. 039202).

in het Voorster Nieuws van 7 juli 2010. In die diezelfde week werd er al door iemand per telefoon gereageerd. Jan Siero belde mij vervolgens op met het goede nieuws en gaf mij de contactgegevens door. En zo kon er korte tijd later een afspraak worden gemaakt. Op 11 augustus jl. ben ik bij die persoon (die graag anoniem wenst te blijven) langs geweest en heb ik er een goede foto van kunnen maken. (De liniaal onderin de foto geeft een indicatie van de grootte van dit bijzondere voorwerp.)

Naar nu blijkt werd het seinpistool ergens in een roggeveld in de omgeving gevonden door de heer Jan Mölder (noot 2), die destijds woonachtig was aan de Bekendijk 5 in De Vecht (Terwolde). In de omgeving

werden daags na de crash diverse zaken gevonden die afkomstig waren uit het vliegtuig, waaronder een paar vliegerlaarzen en een gevoerd vliegerjack. Hoogstwaarschijnlijk zijn deze spullen na de oorlog door de betreffende vinder(s) gebruikt totdat ze waren versleten. Behalve een paar stukjes aluminium (met de groene camouflage er nog op) van de romp van de Lancaster-bommenwerper en dit RAF-seinpistool is er vermoedelijk niet veel overgebleven tastbaar materiaal meer dat nog herinnert aan deze vliegtuigcrash in juni 1943. Gelukkig is het verhaal van Linton Stephenson in de Kroniek goed beschreven, zodat het bewaard blijft voor toekomstige generaties.

In de opengewerkte tekening van de Lancaster is zichtbaar waar het seinpistool werd opgeborgen (Signal Pistol Stowage), waar men de lichtkogels bewaarde (Signal Pistol Cartridge Stowage) en is de opening te zien waar men door omhoog schoot (Signal Pistol MTG Upward Firing).

Waar werd zo'n seinpistool aan boord nu voor gebruikt? Met een seinpistool kon men in het geval van nood (gewonden aan boord, noodlanding) of voor identificatiedoeleinden door een speciale opening in het vliegtuig gekleurde lichtkogels afschieten. De loop met bajonetnippel (te zien op het einde van de korte loop, zie foto) paste precies in die opening en zo kon de loop veilig worden vastgezet. Een vliegtuig dat in het donker onjuist was geïdentificeerd en vanaf de grond of door een marineboot beschoten werd, kon met het seinpistool de zogeheten "colours of the day" (kleurencombinatie van de dag) afschieten, om zo aan te geven dat het om een bevriend (Brits) vliegtuig ging. Dit was een combinatie van twee of meer gekleurde lichtkogels. Deze combinatie veranderde elke dag (elke twee uur zelfs). De "radio operator" (radiotelegrafist) kon deze combinatie in een codeboek opzoeken aan de hand van datum en tijdstip, en zo kon de juiste combinatie, bijvoorbeeld geel-rood-geel, worden afgevuurd. Ook tussen bom-

menwerpers onderling konden lichtkogels als signaal worden afgevuurd (bijvoorbeeld wanneer de radioapparatuur niet werkte). Dit type seinpistool was tijdens de 2e wereldoorlog bij de RAF een gewoon (standaard) uitrustingsstuk aan boord van een (grote) bommenwerper, maar is heden ten dage toch wel een apart ding, en zeker als er een bijzonder maar dramatisch verhaal aan vast zit. Het is gelukkig al die jaren goed bewaard gebleven.

Noot 1:

Zie de Kroniek 1993-1 en 1993-2.

Noot 2:

De heer Jan Mölder werd op 24-11-1918 aan de Bekendijk geboren en is in 1994 overleden.

Bron:

E-mail (d.d. 18-08-2010) van de heer Stuart Hadaway van de Air Historical Branch (RAF), RAF Northolt.

Bedroefd en getroffen zijn wij door het overlijden van ons erelid, medewerk er en oud-bestuurder,

Livius Sevenster

Livius was jarenlang sterk betrokken bij de Oudheidkundige Kring Voorst en heeft bijgedragen aan ons fotoarchief over panden, boerderijen en haar bewoners. Dit is vastgelegd in een uitgebreid archief binnen de vereniging waarvan wij tot op de dag van vandaag gebruik maken. Wij gedenken hem als iemand met een ruim hart voor de historie van de gemeente Voorst. Scherp en altijd bereikbaar voor informatie.

Wij wensen zijn vrouw Gelske, kinderen en kleinkinderen sterkte toe bij de verwerking van dit verlies.

Oudheidkundige Kring Voorst
Bestuur en medewerkers

De Naber-orgels van Wilp.

E. Stol

Op 12 april 1945, vlak voor de Duitse capitulatie, toen de Canadezen van de 48th Highlanders of Canada tussen Wilp en Voorst de IJssel overstaken om het nog bezette deel van Oost-Nederland te bevrijden, is tijdens een artilleriebeschieting door de Canadezen het uit 1849 daterende Naber-orgel dat in het koor van de kerk stond opgesteld door een voltreffer verloren gegaan. Ook de kerk heeft toen vele inslagen moeten incasseren. Direct na het einde van de oorlog is de

schade aan kerk en orgel geïnventariseerd. Deze was enorm. Niet alleen Wilp met veel afgebrande boerde-rijen en zwaar beschadigde huizen zat letterlijk met de brokstukken ook in andere delen van ons land was de schade groot. Niet alle schade kon door de Staat in korte tijd worden hersteld. Ook de kerk in Wilp, een rijksmonument, moest haar beurt afwachten maar uiteindelijk kwam alles weer goed, behalve het Naber-orgel.

De zwaar beschadigde noordzijde van de Dorpskerk in Wilp

Direct nadat de Canadezen hun opmars in westelijke richting hadden voortgezet werd de kerk geïnspecteerd. Brokstukken van het orgel lagen door de kerk verspreid. Men heeft de gespaard gebleven delen van het Naber-orgel weer gerangschikt om inzicht te krijgen in de totale schade. De orgelbouwer Koch uit Apeldoorn werd gevraagd om de mogelijkheden voor het herstel van het Naber-orgel te willen bekijken. Dat heeft Bernhard Koch gedaan en hij kwam tot een kostenberekening van f 13.700. Ook kon hij een nieuw orgel bouwen waarbij dan gebruik werd gemaakt van het onbeschadigde materiaal van het Naber-orgel. Dan zou het door hem gebouwde Koch-orgel f 7.000 kosten. In een gecombineerde vergadering van kerkvoogdij (thans het college van kerkrentmeesters) en notabelen (thans de kerkenraad genoemd) in oktober 1949 was de beslissing, gezien de beperkte financiële middelen, snel genomen: Het werd een Koch-orgel waarbij zeker materiaal van het Naber-orgel is gebruikt. Een en ander is niet meer te achterhalen omdat de orgelbouwer Koch

failliet is gegaan en het bedrijf geen administratie heeft achtergelaten. Het Koch-orgel is door een slechte verwarmingstechniek links en rechts van het orgel ook verloren gegaan. Er is toen in 1972/1973 besloten een nieuw klein orgel te laten bouwen door de orgelbouwer Blank uit Herwijnen in de Betuwe. Dat heeft tot tevredenheid dienst gedaan, maar eigenlijk hoort in zo'n oude kerk, een van de oudste kerken van Nederland, een monumentaal orgel.

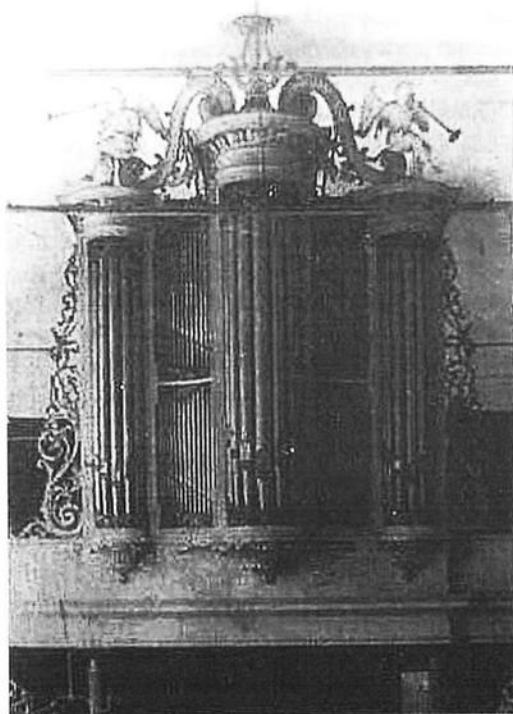
Het Naber-orgel (1853) in de Evangelisch-Lutherse kerk in Deventer.

In 1672, toen Nederland in oorlog was met Engeland, Frankrijk, Munster en Keulen, dat de geschiedenis is ingegaan als het rampjaar, zag de kleine Lutherse gemeente in Deventer haar kans schoon om de eerste Lutherse 'huyskercke' te bouwen. Dat was daarvoor door de magistraten van de stad verboden, maar nu had men het te druk met de oorlog. De kerk werd gebouwd in de Spinhuissteeg en enige jaren later werd deze uitgebreid en werd een orgel, een Hinsz-orgel, gekocht dat in 1738 in gebruik kon worden genomen.

Spinhuissteeg te Deventer

Het Hinsz-orgel heeft van 1738 tot 1853 in de kerk dienst gedaan en is in 1853 vervangen door een Naber-orgel, gebouwd door de Deventer orgelbouwer Carl Friedrich August Naber (*1798 - †1861).

Dit Naber-orgel heeft van 1853 tot 1907 in de kerk in de Spinhuissteeg gestaan. Het is voor zover bekend de enig bestaande foto van het oorspronkelijke Naber-orgel. Foto eigendom van de Stichting tot behoud van het Nederlandse orgel in Elburg.

Toen de kerk in de Spinhuissteeg te klein was geworden heeft men na verkregen vergunning een nieuwe Evangelisch-Lutherse kerk laten bouwen. In 1907/1908 is het orgel gedemonteerd en opnieuw opgebouwd in de Smedenstraat. Helaas, helaas heeft men het typische Naber-orgelfront laten

vervangen door een eigentijdse strakke en moderne orgelkas. Bijna het hele orgelfront is verdwenen en mogelijk zelfs verstookt wie zal het zeggen. Zelfs archiefstukken van de kerk, aanwezig in het archief van Deventer, geven hierover geen duidelijkheid.

Het Naber-orgel zoals dit van 1908 tot 1994 in de kerk in de Smedenstraat heeft gestaan. De laatste jaren zelfs geheel zonder ornamentuur.

Wat bewaard is gebleven is de ornamentuur aan de bovenzijde van het Naber-orgel. Om onbekende redenen is ook deze verwijderd, maar gelukkig niet verloren gegaan.

Opheffing van de Evangelisch-Lutherse gemeente

De Evangelisch-Lutherse gemeente is in 1996 door het teruglopend aantal kerk-gangers opgehouden te bestaan en heeft zich verbonden met de Protestantse ge-

meente van Deventer in de Lebuïuskerk. Voordat het kerkgebouw aan de Smedenstraat werd verkocht heeft men de inventaris die men wilde behouden, zoals het avondmaalszilver, doopvont, enz. naar de Lebuïuskerk overgebracht. Ook het orgel ging mee omdat men voor het Naber-orgel een nieuwe plaats in de Lebuïuskerk wilde hebben. Dat is niet gelukt. Er staan al twee orgels in de kerk. Ook in de andere kerken van Deventer was er helaas geen plaats. C.F.A. Naber heeft voor zijn stad maar één orgel mogen bouwen en dat wilde men op een of andere wijze toch voor Deventer bewaren.

Het Naber-orgel van Deventer naar Wilp

De Stichting Monumentale Orgels Voorst heeft zich toen bleek dat het behouden van het orgel voor Deventer geen haalbare

kaart was vanaf 2002 ingespannen om dit Naber-orgel (1853) naar de kerk van Wilp te kunnen overbrengen om het verloren gegane Naber-orgel (1849) te vervangen want zo'n oude kerk verdient toch een monumentaal orgel. Toen is ook het Naber-orgelproject Wilp met als motto "Kom over de Brug" ontstaan. Na veel overleg met de nog ten dele bestaande kerkenraad van de Evangelisch-Lutherse kerk en de kerkenraad van Wilp is op 1 juni 2004 het orgel overgedragen. Het orgel dat al zeven jaar onder de toren van de Lebuïuskerk had gestaan is toen door zorg van de SMOV en medewerkers van Flentrop orgelbouw overgebracht naar Zaandam waar het zou worden gerestaureerd en gereconstrueerd want het moest worden zoals het Naber-orgel in 1853 was gebouwd voor de kerk in de Spinhuissteeg.

Het klavier van het Naber-orgel wordt de Lebuïuskerk uitgedragen om het over te brengen naar de orgelbouwer Flentrop.

De jaren 2004 -2010.

Dit waren de jaren van overleg, geldwerving, het aanvragen van vergunningen en dergelijke. Met 'begrijpende en steunende' medewerking van de afdeling monumenten van de gemeente Voorst, het College van B & W en de gemeenteraad had alles een goed verloop. In het jaar 2010 ging het gebeuren. De restanten van de oude orgelkas werden verwijderd en een nieuw orgelbalkon gebouwd. De eikenhouten kolommen werden gemaakt door Jack Lagerwey in een werkplaats op de Wilpse Klei en het maken van de ornamentuur werd uitgevoerd door Jan van Harskamp in zijn atelier in Zetten. Hij deed dit aan de hand van de hiervoor afgebeelde zwart/

Wie het orgel ziet en hoort zal zeggen: "Een juweeltje"

Door Ed Stol, secretaris SMOV, is een tweede en aanvullend orgelboek geschreven met als titel Het Volmaeckste Maecksel II, het zesde monumentale orgel in de gemeente Voorst. Het boekje kost € 10
ISBN 978-90-76859-39-2

wit foto die door Flentrop 'op schaal' was vergroot. De geldwerving was een taak van de SMOV en het college van kerkrentmeesters. Toen het orgelbalkon gereed was werd het gerestaureerde orgel door Flentrop naar Wilp overgebracht en kon de opbouw beginnen. Daarna moest het orgel moest nog worden gestemd en geschilderd. De ornamenten die elders in een werkruimte van Wolters schildersbedrijf b.v. waren geschilderd, werden aangebracht. Vrijdag 12 november stond het orgel gereed om op 27 november in gebruik te kunnen worden genomen. De oorlogs-schade is 65 jaar na de Tweede Wereldoorlog hersteld.

Gemeente en Armenzorg

J. Lubberts

In 1798 laat de gemeente een schrijven uitgaan naar de kerken in de gemeente voor informatie betreffende het ondersteunen van behoeftigen.

Van de kerk van Duistervoorde komt de volgende informatie:

Op de ontvangst van uwe missieve van den 2 october 1798 waarbij gij ons verzoekt ene opgave te doen van de fondsen, directie en schikkinge welke tot het onderhoud der armen en armen wezen betrekking hebben is door ons zoveel de korte tijd toeliet onderzoek daarna gedaan en bevonden, als dat wij geen fondsen hebben als alleen de armbuil van Duistervoorde en Bosslo dat die zich ongeveer bedraagt iets min of meer de jaarlijks de somma van f 207,- Met deze opgave hopen wij voldaan te hebben aan uw versoek. Wij beveelen Ue aan in de bescherming Gods en noemen ons de pastoor en armesier van de Roomse gemeente te Twello.

Actum Twello, Den 16 october 1798. Was getekend: Theodorus Messing, R.Pr. en pastoor, Willem Alferink als armesier, Lambertus van den Beld als armesier.

Uit Voorst het volgende schrijven.

Medeburgers, ter voldoening aan de Ue. gerequireerde opgave dient dat de inkomsten der Voorster diaconie bestaan:

1. Van de collecten in de kerk in het ene jaar door het andere bedragen. Doch thans minder als tevoren lopen.
 2. Grondpachten p.m. 175 gld.
 3. Renten van kapitalen en uitgangen 300 gld.
 4. Van de bussen, deze plechten wel te renderen om de 100 gld.
 5. Van houtgewassen het ene jaar door het andere gerekend tussen 70 á 80 gld
- De uitgaven daar en tegen:
1. kamerhuren en kostgelden bedragen

- zich thans een grootte 1000 gld.
2. kleren en maakloon 300 gld.
3. Verpondingen en andere lasten 3-3-8 gld.
4. Reparatiën aan armenwoningjes het ene jaar door het andere 30 á 40 gld. wordende er zo iets van de inkomsten der diaconie overschiet hetzelfde besteed in de wekelijkse of andere mededelingen aan noodlijdenden voor zo verre hetzelfde dan daar toe toereikende is doch waarmede bij de toenemende behoefte nu jaarlijks minder kan worden rondgekomen en men bij voortgang zich minder in staat bevindt om de armen genoegzame assistentie te kunnen verlenen.

Hiermede meen ik aan het gerequireerde voldaan te hebben.

Voorst den 14 october 1798. Was getekend: D.L.Feldman, V.D.M.

Uit Wilp vernomen

Mede burgers, op den ontvangst van uwe missieve van de 2 den october 1798 waarbij gijl. Ons verzoekt ene opgave te doen van de fondzen, directien en schikkingen, welke tot het onderhoud der armen en armen wezen betrekking hebben is door ons zo de korte tijd toelaat onderzoek daar naar gedaan en bevonden;

1. Dat de inkomsten der kapitalen bedragen de som van ongeveer 122 gld.
2. Dat de opkomsten van de vaste goederen zin ongeveer de som van 341 gld.
3. Dat bovenstaande sommen niet toereikende zijnde om de onkosten uit goed te maken, zo in de kerk gecollecteerd als in bussen word ingezameld iets meer of minder dan jaarlijks 250 gld.

Welke sommen na aftrek van de onkosten besteed worden tot onderhoud der armen, zoodat sommige hiervan ontvangen wekelijkse anderen maandelijks en anderen

jaarlijkse giften. Sommige armen worden publiek voor een zekere stuiver aanbesteed, ook worden passanten hieruit bedeed. En door ene zuinige bestiering zoekt men jaarlijks met die gelden rond te komen. Met deze opgave hopen wij voldaan te hebben aan Ue. verzoek. Wij bevelen u in de bescherming Godes en noemen ons de predikant en diaconen der gemeente van Wilp.

Geschreven te Wilp, Den 10 oktober 1798.
E. Wesselink, predikant, Willem Willemsen, als diacon, Lucas Hardsuyker als diacon, van den Berg als diacon.

Uit Twello kwam de opgave:

Medeburgers.

Op de aanschrijving die wij van Ue. mochten ontvangen hebben, om Ue. schriftelijke opgave te doen van de staat en gesteldheid van van alle zodanige fondzen, directien en schikkingen als tot het onderhoud der armen en armenwezen in't algemeen enige betrekking hebben alles onder enz. haasten wij ons Ue. het navolgende te berigten.

Wat fondzen aanbelangt waaruit de armen bij ons onderhouden worden behalven depenningen welke bij de openbare godsdiensten worden ingezameld, de zoogenoemde armen oortjens voortspruitende uit de verpachting der gemene middelen. De penningen die uit onderscheiden armenbussen, het gebruik van doodlaken en andere liberale giften, ontstaan, welke, gelijk dit natuurlijk is, dan meer dan minder bedragen behalven dat hebben wij daartoe het onderstaande.

1. Een huis benevens hof en zaailand gelegen onder Twello aan de Kletterstraat, dat thans gebruikt wordt door Antoni Knippenberg voor de jaarlijkse huurpenning van 31 gld., met een kamer bewoond door Lubbert Janssen voor 9 gld.
2. Een huysjen met enig hofland aan dezelve Kletterstraat, dat door geallimenteerden gebruikt wordende niets opbrengt.
3. Nog een huysjen met wat hofland mede

aldaar gelegen insgelijks niets opbrengt.

4. Nog een huysjen met enig hofland gelegen aan het Terwoldse Veldje in gebruik bij Lambert Janssen voor 16 gld., hierbij een klein perceel akkermaalshout dat om de tien jaar 6, 7 á 8 gld. opbrengt.
5. Een obligatie ten laste van het quartier van Veluwe groot 150 gld. van den 30 oktober 1747 á 3%, een ten laste Overijssel comptoir Twente groot 1500 gld. Van den 7 december 1781 ad 3%, een dito groot 800 gld van den 1795 ad 4%.

Wanneer wij nu van de opgenoemde onzuivere jaarlijkse revenues de verponding, reparatiën en verdere ongelden aftrekken ter som circa van 30 gld. zal er ongeveer overschieten een som van 139 gld. en 16 stuiver. Belangende nu de staat en gesteldheid van ons armenfonds schoon wij steeds de regelen ener stipte zuinigheid in agt nemen, is het tot het onderhoud der armen zeer bezwaarlijk toereikend, terwijl er thans om deze en geene schulden die wij nog te betalen hebben een aanmerkelijk deficit in onze kas zij. Wat nu eindelijk de directien en schikkingen tot de onderhouding der armen betreft, de ontvangst en uitgaven der penningen geschied hier door drie tijdelijke diakonen onder het opzicht van de predikant. Wij hopen met dit berigt aan Ue. intentie voldaan te hebben en bevelen Ue. wederkerig in Gods Heilige bescherming.

Twello 13 van oktober 1798. Uit aller naam,
Was get. J.R. Bott Meurs, Predikant.

Armenzorg woning Twelloseweg

Opgave Terwolde:

Op het ingezondene missieve van den 2 oktober strekkende tot opgave van de gesteldheid van de diakonij goederen behorende tot de gereformeerde gemeente te Terwolde en wel speciaal word gezegt van zodanige fondzen, directien en schikkingen als bij voornoemde gemeente des aangaande plaats hebben. Diend tot antwoord der ondergetekenden dat zij de regte mening hier uit niet wel kunnen verstaan, wat door fondzen directien en schikkingen moet begrepen worden, dog hebben tevens geoordeeld om zoveel in ons vermogen is aan Ue. versoek te voldoen en laten des aangaande een korte opgave volgen.

Tot de diakonij der gereformeerde gemeente van ter Wolde behoren.

1. Twee stukken bouwland die zo ver ons bewust is door leden van dat genootschap daaraan gegeven zijn.
2. Vier huisjes ook zo ver ons bewust is gegeven door leden van hetzelfde genootschap, die daar voor haar leven lang onderhouden zijn.
3. Enig geld dat op interesse staat, zo ver ons bewust uit donatiën, van leden van ons kerkgenootschap of wel datter van de inkomsten bij bijden dat er weinig armen te onderhouden zijn geweest is

Armenzorg woning Middendijk

overgeschoten. Daar ook als de nood zulks vorderde weder van gebruik word als er vele armen te onderhouden zijn. en anders geen geld voorhanden is.

4. Worden sonndags en op feestdagen gecollecteerd in de kerk en bij het begraven van doden, gehorende tot ons kerkgenootschap.
5. Ook is er jaarlijks een vierde part van de armenoortjens van de landsmiddelen over dit ambt genoten dog dit is in het vorige jaar geweigerd te betalen, door de pachter van de vijf specien, om dat zij oordelen dat de roomsgezinden daarvan de halfscheid moesten hebben.

Van dit alles worden de leden van ons kerkgenootschap behorend alleen onderhouden. Edog aan passagiers van andere gezindheden word ook betaald en worden opkosten van de diakonij na elders getransporteerd en is zelfs een vrouw van de roomsche religie, die haar voor enige jaren bij ons verdronken had van onze diakonij begraven. Hopende hier mede aan Ue. versoek te zullen hebben voldaan, dog zulks niet voldoende is versoecken wij dan dat gije. iemand uit Ue midden gelieft te committeren, die wij ten allen tijde zijn, om zodanig nadere opening te geven als hij in kast zal hebben om des wegens van ons te vorderen.

Gegeven te Terwolde den 16 oktober 1798.

Was getek.

B.J. Dibbetz pred.;
A.J. Bredenoord als diaken;
D.J. Dibbetz als diaken.

HORSTINK
KWALITEITSBOUWERS VAN HUIS UIT!

GIW
STANLEY
Bouwend Nederland

J.W. Frisostraat 15 | 7391 DJ Twello | Telefoon 0571 - 27 14 83 | Fax 0571 - 27 10 36
Kamperfoeliesstraat 17 | 7383 XS Voorst | Telefoon 0575 - 50 33 05

Luxe woningbouw
Aan- en verbouw
Complete badkamers
Utiliteitsbouw
Restauratie
Onderhoud

www.kwaliteitsbouwers.nl

ZEEFDRUKKERIJ KLUNDER

Gespecialiseerd in het drukken van:

- * Paraplu's * Katoenen/nylon tassen
- * Reclameborden * Stickers
- * Posters * Display's
- * Diverse Kunststoffen
- * Digitaal grootformaat printen op diverse materialen
- * En bekend met Speciale inktten.
b.v. krasloten - geur en glitter inktten

Op www.eigenshirt.nl vindt u het drukken van:

- * Textiel: van t-shirts tot bedrijfskleding
t-shirts vanaf 1 exemplaar ook mogelijk

Oude Rijksweg 19, Twello
Tel. 0571-276622
www.klunderzeefdruk.nl

Bakker Bril Voorst

Het ruim twee eeuwen oude pand van bakker Bril is nog steeds (na enkele verbouwingen) in gebruik. Het pand staat op de monumentenlijst.

De bakkerij bestaat meer dan 150 jaar en zoon Paul is de 5e generatie Bril.

Het bedrijf is tegenwoordig uitgebreid met een koffie/theeschenkerij waar fietsers en wandelaars een welkome pauze kunnen houden. De bakkerij is geregeld doel van excursies. Er gaan dan stevast eigen-gemaakte producten mee naar huis. Op de foto uit 1960 gaat de bakker met de bestelauto op weg om brood te bezorgen.

Op de foto uit 1960 gaat de bakker met de bestelauto op weg om brood te bezorgen.

Hof van Twello

Rijksweg 17a - 7391 MH Twello
Tel. 0571-270014

www.hofvantwello.nl

Voor Catering en Blote Voetenpad:
06-12635320

Geopend:

Wo. van 13.00 tot 17.00 uur

Do. en vr. van 10.00 tot 17.00 uur

Za. van 10.00 tot 16.00 uur

Van 1 mei tot 1 nov. ook op zondag geopend

Lekker | Lokaal

Al meer dan 800 jaar wordt er geboerd op de grond waar nu Hof Van Twello gevestigd is. En dat niet zonder reden. In de bodem bevinden zich leem en oerlagen die het waterhoudend vermogen van de grond verhogen. En dat was veel waard in een tijd zonder beregeningsinstallaties. Nog steeds profiteren wij van deze bodemeigenschap. Onze wijngaard bijvoorbeeld groeide zeer voortvarend weg, en ook onze groenten, kleinfruit en boomgaarden hebben elk seizoen baat bij deze prima grond. Het bewijs leveren wij elke week in onze streekwinkel waar niet alleen onze eigen producten maar ook die van andere ambachtelijke producenten uit de streek te koop zijn. Van karnemelk tot geitenkaas, van hertenvlees tot de heerlijkste biefstukken. Ook voor al uw catering staan wij klaar! Informeer hier eens naar:
passievoorpuur@hofvantwello.nl

Elke dag een streekmenu

RIWA
print & design

• ontwerp/dtp/webdesign
• kopiëren zw/w en kleur
• grootformaat zw/w en kl
• textielbedrukking

• inbinden studiemateriaal
• lamineren klein en groot
• print je eigen behang
• pop-up doek incl. display

Van Ghentstraat 25 | 7391 CR TWELLO | T 0571-271104
F 0571-273432 | E info@riwa-copy.nl | I www.riwaprintendesign.nl

Het ontbrekende puzzelstukje voor al uw print- en inbindwerk